

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 55 (35).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine ja muutmine. — 2. Asunikudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 3. Riigiasutuste 1923 a. krediitide sulgumise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Eelkrediitide awamise ja tarvitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Napside ja likööride walmistamise ja müügiseaduse muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 7. 1915 a. 9. jaanuaril antud kapitaalide pealt wõtawa maksu muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubanduslikkude wahekordade korraldamiseks 7. sept. 1923 a. wahetatud nootide kinnitamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Eesti-Daani wahelise tööstuslikkude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Wene ajutise walitsuse poolt 29. juulil 1917 a. antud määruse VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse § 363 maksmapanemise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud.

II Riigikogu koosolek 14. detsembril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Walitsuse looshis: wälisminister **Fr. Akel**, kohtuminister **R. Gabrel**, põllutöominister **A. Kerem**, siseminister **K. Einbund**, haridusminister **A. Weiderman**, sõjaminister **A. Anderkopp**.

P ä e w a k o r d:

1. Asunikudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Riigiasutuste 1923 a. krediitide sulgumise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

3. Eelkrediitide awamise ja tarvitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Napside ja likööride walmistamise ja müügi seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Nuhtlusseaduse §§ 1386, 1390 ja 1404 muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra täiendamine ja muutmine. Juhataja **L. Raudkepp**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele teada antud.

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**: Riigikogu liigetele juhatause poolt kätte jagatud praeguse koosoleku päewakorras on wiis punkti. Juhatause poolt on ettepanek wiiendat punkti maha kustutada, sest et teda on parem patendiseadusega ühel ajal päewakorda wõtta. Need neli punkti, mis päewakorda jääks, on niisugused seadused, mis wanematekogu otsusel on kawatsetud enne Riigikogu istungjärku lõppu läbi wõtta. Tähendatud neljale punktile tuleks juurde lisada tänase hommikupoolse koosoleku päewakorra läbiwõtmata osa. Selle järele kujuneks päewakord järgmiselt: neli päewakorra-punkti selle lehe pealt, mis Riigikogu liigetele kätte saadeti pealõunase koosoleku päewakorrana, ja sellele järgneks see päewakorraosa, mis hommikul pooleli jäi, alates teise päewakorra-punktiga walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — misjuures selle teise lehe pealt jääks wälja riigi 1924 aasta eelarwe.

Juhataja **L. Raudkepp**: Peale rkl. Wirma poolt tehtud ettepaneku on weel ettepanek rkl. Kangur'i poolt päewakorda wõtta esimese päewakorra-punktina komisjonide täiendawad walimised.

Juhatause ettepanek muudab ja täiendab päewakorda järgmiselt:

- 1) jääks wälja 5. päewakorra-punkt;
- 2) hommikupoolse koosoleku päewakorrast tuleks juurde järgmised punktid:
- 5) Walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — I lugemisel.

6) 1915 a. 9. jaanuaril antud kapitalide pealt võetava maksu muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7) Eesti ning Daani-Islandi vahel kaubandusliikude vahelkordade korraldamiseks 7. sept. 1923 a. vahetatud nootede kinnitamise seadus — III lugemisel.

8) Eesti-Daani vahelise tööstusliikude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9) Eesti-Daani vahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10) Eesti-Luksemburgi vahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11) Eesti-Saksamaa vahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12) Wene ajutise walitsuse poolt 29. juulil 1917 a. antud määruse VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse § 363 maksmapanemise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Panen hääletamisele, et wiies päewakorrapunkt välja jääks. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud wiies päewakorrapunkt välja jätta.

Panen hääletamisele, et päewakorda täiendada hommikupoole koosoleku päewakorra läbiwõtmata osaga. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud päewakorda täiendada.

Nüüd panen hääletamisele rkl. Kanguri ettepaneku — wõtta esimeseks punktiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on vastu. (J. Reesen (väljasp. rlm.): Ära luge da!) Nõutakse hääletelugemist. Hääletan siis weel kord. (Hääletatakse.) Poolt on 16 häält, vastu 31 häält, — seega on rkl. Kanguri ettepanek tagasi lükatud ja päewakord on vastu võetud juhatusel poolt ettepanekuga ja muudatusega.

2. Asunikkuudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule wastuwõtmiseks ette

„Asunikkuudele ehitusaastatel toetusandmise seaduse“ lõpuliku redaktsiooni järgmise parandusega:

§ 1. rida 3: 1920 a., p. o. 1920 aastast.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

3. Riigiasutuste 1923 a. krediidide sulgumise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kuk**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! 1923 a. krediidide sulgumise niisama ka

eelkrediidide awamise seadus, mille aruandjaks mina olen, tulewad korduvalt iga aasta lõpul meil Riigikogus arutusele — sennikaua, kui meil eelarwe üldseadust ei ole välja töötatud ja kui meil eelarwe wastuwõtmine wiibib, nagu ta meil siamaani kahjuks on olnud.

Käesolew seaduseelnõu on kokku seatud analoogiliselt eelmiste aastate seadustele ja ainult täiendatud tehniliste paragrahwidega, mis krediidide sulgumist üksikasjalisemalt ette näewad. Erandina eelmiste aastate seadustest on siin sõjawäe warustuskrediidi lahtijätmine pikemaks ajaks, kui muud krediidid, nimelt seaduseelnõu § 3 järele jääwad lahti warustuse krediidid kuni 30. aprillini 1924 a. Selle muudatuse wastuwõtmiseks on järgmised põhjused: Esiteks meie tänaawune põllumajanduslik aasta on hiljemaks jäänud ja sõjawäe warustuse ostmine langeb detsembri-, jaanuari- ja weebruarikuude peale, ja sõjawäe krediidide sulgumine ühes teiste asutuste krediididega tooks sõjawäe warustamises raskusi, ning walitsus oleks sunnitud awanside nõudmistega esinema, et sõjawäe nõudeid warustamiseks rahuldada. Teised parandused ja täiendused iseäralikku seletamist ei nõua, sellepärast teen ettepaneku rahaasjanduse komisjoni nimel seda seadust vastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

4. Eelkrediitide awamise ja tarwitamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kukk:** Eeldus — I lugemisel. Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud üldseadusena, kui osa tulewastest eelarwe seadusest.

Rahaasjanduse komisjon esitas aga ka tänawu aastaks eelkrediitide awamise seaduse ajutisena, mis jääb ainult 1924 a., et seaduse kiiret läbiwiimist mitte wõimatuks teha. Peajontes on see seadus sarnane eelmistel aastatel wastu wõetud seadustele. Seadus lubab rahaministril awada eelkrediite $\frac{1}{12}$ iga kuu kohta — warem $\frac{1}{10}$ — eelmise aasta eelarwe-summadest, wõttes arwesse lisa- ja täienduskrediite, mis eelarwesse on wõetud.

Kui mõnesugustel hädalistel juhtumistel on tarwis rohkem krediite awada kui $\frac{1}{12}$, siis wõib neid krediite Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul lubada. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku eelkrediitide awamise ja tarwitamise seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

5. Napside ja likööride walmistamise ja müügi seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Märtna:** Austatud Riigikogu liikmed! Rahaministeeriumi poolt Wabariigi Walitsuse kaudu Riigikogule esitatud napside ja likööride walmistamise ja müügiseaduse muutmise seadus on walitsuse kaudu Riigikogule esitatud ja on rahaasjanduse komisjonis arutamisel olnud. Selle esitatud napside ja likööride walmistamise ja müügiseaduse muutmise seadusega soowitakse sennist seadust selles mõttes muuta, et aktsiisimaks, mis senni aastast 2 miljonit marka wabriku pealt maksta tuli, vähendada 1. miljoni kahesajatuhande marga peale. Walitsus põhjendab seda oma seletuskirjas sellega — ja ka

komisjoni jõudis otsusele, — et see maks tõe poolest senni suur on olnud, et ainult üks seitsmest wabrikust läinud aastal nii palju kaupsid on walmistanud, et ta selle terve summa eest panderollisid on ostnud wõi ka natukene enam. Kuus wabrikut ei ole mitte nõnda palju napsisid ja likööre jõudnud walmistada nii, et neil osa aktsiisimaksust kasutamata on jäänud. Rahaministeerium ja Wabariigi Walitsus arwab, et selle tööstuse toetamiseks on waja seda maksunormi alandada, nagu öeldud 1.200.000 marga peale. Selle normi arwatakse wabrikud töötada suutwat. — Teine, vähem uuendus, mis eel nõus ette nähtud, on see, et likööride ja napside walmistajad rahaministeeriumi määruse põhjal piiritust juba waremalt odawamalt saada wõiksid, kui senni. Sennise seaduse järel makseti wabrikantidele wäliseks müügiks tarwitatud piirituse hinna wahe alles siis tagasi, kui teade päralt jõudis, et wäljamaale saadetud kaup sinna päralt oli jõudnud. Praegune uuendus, mis Wabariigi Walitsus ette paneb, on see, et aktsiisiwalitsusel wõimalik oleks wälismüügiks tarwitatawat piiritust juba waremalt odawama hinnaga rehkendada ja nimelt sellest silmapilgust wõi sellest ajast peale, kus tolliwalitsuse poolt saadud tunnistus ette näidatakse, et kaup wälja on saadetud. Waremalt on tarwilik olnud, et seda päralt jõudmise tunnistust wäljamaalt ära oodata erakorraliste aegade pärast. Nüüd on aga olud sedawõrd normaalsemaks muutunud, et päralt jõudmise tunnistust enam waja ei ole, waid sellest saab küll, kui tolliwalitsuse tunnistus on ette näidata, et kaup on wälja saadetud. Selle leidis rahaasjanduse komisjon põhjendatud olewat ja toetab seda ka omalt poolt. Põhjus seisab selles, et wabrikandid muidu wäga kaua peaks oma raha kallima piirituse all kinni hoidma. Teine põhjus on see, et nad sel kombel oma kaupa ei saaks tarwilikult kaua laagerdada, sest mida rohkem neil raha piirituse all kinni on, seda rutemini peawad nad kaupa katsuma turule saata. Oleks aga soowitawam, et ta wõimalikult hea oleks ja sellepärast peaks teda kauemini olema wõimalik laagerdada.

Siis on weel paar vähemat muudatust, nimelt selle kohta, kuidas wabrikus kahanenud wõi kaotsiläinud piirituse hulka, mis üle selle kwantumi ulatab, mis rahaministeeriumis juba kindlaks määra-

tud on, arwestada. — Need on peapunktid selle seaduseelnõu juures ja rahaasjanduse komisjon saatis ta Riigikogule järgmise seletuskirjaga:

„Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatud seaduseelnõus makswnapside ja likööride walmistamise ja müügiseaduse muutmiseks, mis nüüd lühendatud pealkirja all Riigikogule esitatud, on rahaasjanduse komisjon ainult redaktionilisi parandusi teinud, wälja arwatud eelnõu esimene osa, kus komisjon tarwilikuks pidas ära tähendada, et muudatused 1. jaanuarist 1924 aastal maksma hakkawad. Komisjon paneb ette eelnõu Wabariigi Walitsuse wastawas seletuskirjas toodud motiividel wastu wõtta.“

Ma panen rahaasjanduse komisjoni nimel ette, seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Wastu on mõned hääled, seega on seadus nähtawa enamusega esimesel lugemisel wastu wõetud.

6. Walla omawalitsuste 1923 aasta puudujääkide katmise seadus — I lugemisel.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Omawalitsuste puudujäägid on kõigil teada ja sellepärast ei maksa selle wäärnähituse juures pikemalt peatada. Julgen loota, et Riigikogu liikmed siiski mulle lubawad mõne sõna öelda Saaremaa waldade praeguse seisukorra kohta nende tulude ja kulude suhtes. Tulumaksu tuleb käesolewal aastal sisse 923.760 marka, sellest läheb waldadele 102.638 marka. Waatame, kes on need tulumaksu maksjad. Üle maakonna on neid terwelt 1.611, nendest 21 suurmaapidajat, 93 töösturi ja kaupmeest, 728 talunikku, 204 asunikku, 565 palgalist ja käsitöölisi. Wiimaste hulka kuuluwad kooliõpetajad, mõni külasepp jne. Nagu ma ütlesin saawad wallad 102.638 m., kuna tänawu wõeti üles waldade eelarwetes 985.000 marka, sellepärast et kusagilt tulusummasid leida ei olnud. Maakonnawalitsus eelarwet enne ei kinnita, kuni ta tasakaalu wiidud ei ole. See õnnelik sissetuleku number wõeti lihtsalt laest, wäga hästi teades, et tulumaksu tegelikult niipalju sisse ei tule. Liikumata waranduste maksu tuleb sisse 1.496.000 m. ja isikumaksudest oli ette nähtud 3.291.000

A. Kärner (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Omawalitsuste puudujäägid on kõigil teada ja sellepärast ei maksa selle

marka. See on lõwiosa waldade sissetulekust. Peale selle weel piiritustshekid pealt 703.400 marka. Kokku terve maakonna waldade sissetulek on umbes 5½ miljonit marka. Wäljaminekud wallawalitsuste ametnikkude palkadeks, küte, walgustus ja kantseleikulud kokku 3½ miljonit, hoolekanne üle terve maakonna 757.000 m., rahwahariduse peale 3.476.000 m., wõlg õpetajatele lisatundide ja korterirahade eest 1.206.000 m. ja muud kulud 817.300 marka. Puudujääk on kõikidel waldadel kokku umbes 3.333.000 marka. Mõõdalainud suwel läks asi isegi nii kaugele, et ühes wallas walla ja koolimaja kohtu otsuse järele oksjoni alla kuulutati. Sama saatuse alla langewad lähemas tulewikus mitmed wallad. Tahtsin weel öelda mõne sõna wallametnikkude palkade kohta. Nendest palkadest kirjutab tänawu wallawalimiste eel keegi Riigikogu liige põllumeeste kogude rühmast ajalehes „Saaremaa“, et waldade puudujääk tekkida kallide palkade tõttu just sellepärast, et neetud sotsid olla igal pool ametis, kes omale suuri palku ahnitsewad, kuna suurelmaailugu hoopis teine olla, kus on „kogumehed“ ametis, seal olla ka palgad wäiksed. Waatame lähemalt kui suured on need palgad, mis Saaremaal maksetakse. Wallawanemad saawad seal kuus 750—1000 marka, kuna minu teada 1.500 marka kuus maksetakse ainult ühes wallas, ja see wallawanem on põllumeeste kogude liige. Wallawanema abid saawad 350—700 m. kuus, sekretäride palk on 2.000—4.000 marka kuus, kuna waldades, kus sekretäär „kogu mees“, maksetakse talle weel juurde paarkümmend wakka wilja aastas selle eest, et ta nende tööd teeb. (J. Piiskar (s.): Kui kaer hästi kaswab, saab weelgi lisa.) Nüüd näete, kui suured need palgad on, kuna meil on wallad kaunis perekad, — kolm- kuni nelituhat elanikku wallas, ja seal igaüks saab aru, et see töö, mis wallametnikud teewad, ei wasta koguni sellele palgale, mis wald neile maksta suudab.

Hoolekande peale wõiwad wallad sedawõrd wähe kulutada, et ühes wallas näituseks saab wallawaene wiis marka kius walla poolt abi. (M. Martna (sd.): Ta wõtab wastu seda?) Wõtab wastu, kuhu ta läheb. Meie maakond on samasuguses seisukorras kui wallad. Sealt wallawaestele suuremat loota ei ole. Senni on jõukamad maakonnad

waestekodude jaoks riiklikka abirahasiid ja suuremaid toetusi saanud. Saaremaa maakond on sellest alati ilma jäänud. Ainult tänawu, 1924 a. eelarwesse on üles wõetud 250.000 marka waestekodu sisseseadmiseks Saaremaal esimest korda. õigusega loeb saarlane ennast teise järgu Eesti wabariigi kodanikuks, sest ka muul alal on teised maakonnad palju rohkem walitsuse tähelepanu osaliseks saanud, kui Eesti kaugem nurk Saaremaa ehk õigemini nimetatud — Eesti Kamtshatka. Mõni ehk arwab, et mikspärast saarlased teiste wiisi endale sissetulekuid soetada ei oska. Maapind on meil kehwa ja sellegi saadusi on raske turule saata. Tööstust peaaegu ei ole, sest keegi rahamees sinna neetud nurka tööstust asutama ei tule, olgugi, et seal nii mõndagi leiduks, millest peale hakata. (J. Piiskar (is.): Rahamehed lähewad Kuresaare mudawanni.) Jäeb ainult üle tulewee kraanid lahti keerata. See ajajärk, kus armuliste mõisahärrade poolt seatud kõrtsid iga kolme wersta tagant maanteeääri ilustasid, on saarlastel wäga hästi meeles, ja sellepärast nad sealt abi otsima ei lähe. Walla- ja maakonnanõukogud on aru saanud, missugune häwitus wiinawaadist wõib tulla. Ja nii on siis Saaremaa olnud ainukene maakond, kus kõrtsid puuduwad, olgu küll, et Kuresaare linn oma kõrtsidega eeskujuga tahab anda, sest meie põllumeeste kogude häälkandjas seatakse alati eeskujuks Kuresaare linnawalitsus, et waat, seal on parempoolse enamusega linnawolikogu, ja seal tuleb linnawalitsus omaga wälja. Seal on aga neli — wiis kõrtsi, mis linnale sissetulekut teewad. Riigikogule esitatud seadusega tahetakse waldade puudujäägid isikumaksude ja teiste lisamaksude abil katta. Nüüd aasta lõpul see maksuwõtmine on minu arwates ülearune, ta sissesundimine läheb uue aasta sisse, nii et tulewal aastal tuleb maksumaksjal kaks maksu maksta: tänawuse ja tulewase aasta eest. Wäga raske on sellest üle saada kõigepealt kehwikul-popsil, asunikul ja maatamehel. Wabadikkude warandust on juba ennegi müüdnud nende 1921 aasta puudujääkide katteks, ja tulewal aastal on oksjoni tegemist weel rohkem oodata. Siis kostawad urtsikutest jällegi sajatused wabariigi ja tema walitsuse wastu, nagu mul meeles on 1922 a. alguses, kui lisamaksud sisse sunniti politsei abil. See on arusaadaw, et puudu-

jäägid mitte wallawalitsuste süü ei ole, sest nagu siin tänagi ette toodi, on Riigikogu poolt wälja antud seadused, mis waldadele kohustusi peale panewad, ilma, et tuluallikaid näidatud oleks. Ühtlasi on aga Riigikogu alati rõhutanud, et walitsus peaks wiibimata wälja töötama omawalitsuse seaduse ja omawalitsuse maksuseaduse. Aga neid pole sennini esitatud ja pole niipea lootagi, nõnda et isikumaksuga peame neid puudujääke, nagu näha, iga aasta lõpul katma ja seks otstarbeks seadusi iga aasta wälja andma. Oleks kõige õigem, kui Riigikogu need summad üldse riigi 1924 a. kulude arwele wõtaks, sellega just rõhutades, et walitsus peaks ometi lõppude lõpuks neid seadusi Riigikogule esitama, mis waldasid päästaks nende alalistest puudujääkidest.

J. Piiskar (is.): Ei ole täna esimene kord, kus Riigikogul tuleb tegemist teha omawalitsuste puudujääkide katmisega. Sellest küsimusest on nii mõndagi korda tulnud kõneleda küll maakonna-, küll wallawalitsuste puudujääkide katmise korral ja neil kordadel on alati rõhutatud, eriti just pahemalt tiiwalt, et see on mitte ainult omawalitsuste, waid just keskwalitsuse, see tähendab riigivalitsuse ja ühes sellega ka parlamendi enese süü. Just on süüdi parlament, kes walitsuse poliitikat peab juhtima ja kes, loomulikult, on ka wastutaw selle eest, missuguseks see poliitika kujuneda wõib. Täna, kui kord jälle see küsimus kõne alla tuli, ootasime meie härra siseministrilt kindlat wastust, selget wastust just selle peale, kui kaua see nii edasi kesta wõib. Teiselt poolt oli meil täielik õigus nõuda härra siseministrilt, et ta seletaks, mikspärast on leitud kõige otstarbekohasemaks omawalitsuste puudujääke lisamaksude näol katta. Kõigest sellest läks härra siseminister mööda ja ka härra aruandja ei wastanud selle peale. Aruandja tähendas küll, et puudujäägid olla, ja olla paratamatud. Nende katmiseks olla kaks teed: kas maksude wõtmine wõi walitsuse poolt, tähendab riigikassast tarwikkude summade andmine. Miks puudujäägid on tekkinud ja mikspärast just sarnane maksustamine on wõetud, selle kohta toodi siin ette ainult paar lauset, jäeti aga toomata andmed ja põhjendused.

Nagu ma juba tähendasin, ei olene puudujäägid mitte omawalitsuste heast

wõi halvast tahtmisest, nende osawast wõi mitteosawast poliitikast, waid palju rohkem keskwalitsuse korraldusest. Kui mõnel wallal puudujääki ei ole, siis sellepärast, et nad on eriti soodsates tingimistes, et nende piirkonnas on rohkem tööstustettewõtteid, mis nende kassasse sissetulekuid annawad, wõi on neil jälle eriliste olude tõttu kulud wäiksemad kui feistel. Suurem osa waldadest, nii ütelda harilikud wallad, on sunnitud paratamatult puudujääkidega töötama kui nad ei taha üles näidata hoolimatust oma tähtsate ülesannete wastu. Ainult need wallad, kes jäta wad omad ülesanded täitmata, ehk nii talitawad, nagu eelkõneleja tähendas, et wallawaesele antakse kõigest 5 mk. kuus ja sedagi korralikult ära ei makseta, need wallad wiivad oma eelarwed ots otsaga kokku.

Härra Riigikogu liige Tonkman kurdab wäga õieti, et wallad olla raskes seisukorras. Aga tal ei ole õigus, kui ta pahemale tiiwale etteheiteid teeb, nagu oleks nüüd alles see arusaamine tasapisi hakanud ka pahemast tiiwast läbi tungima. Meie oleme pidanud alati rõhutama ja näitama, et keskwalitsus on omawalitsused pannud sarnasesse seisukorda, kus üldse töötada ei saa. Ja alati oleme meie kõnelenud kurtidele kõrwadele. Isegi härra Tonkman'i tänane wäide, mis tahtis olla nagu esimene päikesekiir, kustutis enne ära, kui kusagile jõudis. Sest kui härra Tonkman ütleb, et wallad olla raskes seisukorras, siis oleks ta pidanud sellest tarwilikud järeldused tegema. Aga ta ei teinud. Ta ütles edasi, et olewat kahesuguseid waldu — ühed, kelle eesotsas seisawad kogupõllumehed, sõita nagu leppase reega, nagu maamees armastab öelda. Teised on need kärnased wallad, kelle eesotsas seisawad pahempoolsed, need ei sõita sugugi, waid olewat liiwa peal kinni. Kuidas siis päris on? Kas on siis waldade seisukord raske, wõi ei ole? Kui teie wäidate, et wallad on raskes seisukorras, ja ütlete edasi, et kuiwal on need wallad, kus pahempoolsed eesotsas, siis on see jäme demagoogia. Kui aga oletada, et teie wiimane wäide õige on, milleks teie aga mingisuguseid andmeid pole toonud, siis ei ole see õige, et wallad üldse on raskes seisukorras. Tähendab, teie ise ei usu, mis ütlete. Kunni aru ei saada paremal tiiwal, et omawalitsused on tõepoolest wäljapääsemata seisukorras, senni ei parane see seisukord. Mitte

ainult härra Tonkman ei arwa nii, et süüdi on pahempoolsed... (Segane wahelhüüe J. Holberg'i (põl.) poolt.) Härra Holberg arwab, et ta on ainuke, kes wallas on elanud. (J. Holberg (põl.): Ja tema arwab, et temale on kõik need asjad teada.) Mina olen igatahes palju kauem maal elanud, kui Teie. Teie kuulsite, et Saaremaal kõigesuuremaid kulusid on osanud teha kogupõllumehed. Wõi tuletagemeelde Läänemaa asju, mis teile kaunis lähedal seisawad, ja mida siit kõnetoolilt on käsitatud ja mis wiimasel ajal jälle olewat liikuma hakanud. Ei olnud teil õigus ütelda, et kõik on puhas kuld. (J. Holberg (põl.): Härra Piiskar, kas wallawanema 8-sa tuhandeline kuupalk suur wõi wäike on? Ja peale selle päewarahad ja 5-e päewaline istumine.) Seda ütlete Teie, härra Holberg, sest Teie nähtawasti teate, kus sarnast palka maksetakse.

Edasi rõhutas jällegi härra Tonkman, kes esines nähtawasti walitsuse poliitika kaitsjana, ja samuti ka siseminister, — et ei olewat ju raha, millest wõiks katta omawalitsuse puudujääke. Seda rõhutas ka aruandja. Kuid samal ajal teame, et mitte ainult miljonid, waid miljardid on antud töösturitele laenuks ja sarnaseks laenuks, mille tagasisaamiseks wähe lootust. Kui wõidi wälja anda mitu miljardit sinna, kus suurem osa tuleb kirjutada korstnasse, siis ei saa kõnelda rahapudusest, kui omawalitsustele nende puudujääkide katteks on waja anda umbes 50 miljonit. Seda enam, et maakonna puudujäägid on ometi wõetud riigikassa kanda. Kõik need wäited, mis siin ette on toodud selle kohta, et wallad oma puudujäägid peaksid ise katma, käiwad meie arwates just samal määral ka maakonna omawalitsuste kohta. Kui aga nende puudujäägid on kaetud riigikassast, siis arwame meie, et kümme korda rohkem on tarwis ja õigus alamüksuste puudujääke katta, sest need üksused on ju oma loomu poolest juba asetatud märksa raskematesse tingimistesse. Rõhutatakse, et meil on ju omad eelarwed ja kuidas saab siis riik wastutust oma peale wõtta, kui wallad seawad eelarwed kokku puudujääkidega. Meie oleme aga näinud, et wallad ei saa oma eelarweid teisiti kokku seada. Meie näeme weelgi rohkem. Täna anti kätte Riigikogu liigetele riigi teine lisa-

eelarwe, mis sisaldab hulga uusi wäljaminekuid. Tähendab siingi, kus ei olnud mingisugust piiri, waid iga ametkond wõis esitada sarnase summa, nagu tal tarwis oli; ei osatud seda teha, mispärast siis wallad, kui omawalitsused, kes kuidagi wiisi oma eelarweid otsaga kokku saanud ei ole, peawad kannatama halbade omawalitsuse seaduste surwel? Kui seda poliitikat tahetakse jätkata, siis tähendab see ei rohkem ega vähem, kui et tahetakse lihtsalt omawalitsuste tegevust halwata ja näidata, et omawalitsused ei ole elujõulised... (K. Tonkman (põl.): Teie näitate seda.) mispärast need waja wõtta kõikwõimulise keskwalisuse hoole alla. Sest kui ikka niiviisi aastast aastasse edasi läheb, siis ei ole teist teed.

Härra Tonkman paneb käed risti ja ütleb, et meie oleme ju kõik, kas õnnetuseks wõi õnneks, ühetaolised waesed ja sellepärast peawad ka kõik teatud kohustusi omawalitsuste heaks kandma. Eks olnud nii, härra Tonkman? Aga sealsamas ütlesite Teie, et mõni waene on waesem ja teine waene on vähem waene ja wäitsite, et igale tuleb jõukohaselt makse määrata. Aga kui waadata, kuidas Teie seda waesusemõõtu teostate, siis näeme, et Teie sunnite ühesuuruseid makse maksma kõik ühesugused waesed, niihästi „kehrwad talupojad“ kui ka need, teie meelest „häbemata jõukad töölised.“ (Wahelhüüe põllumeeste rühmast: Häbemata rikkad töölised!) Kui see teile ei meeldi, siis wõime ütelda hirmus rikkad. Aga see oli ju Teie kõne sisu. Teie tahate „jõukale töölisele“ peale panna sama maksu, kui „kehrwale talupojale.“ Nii saate Teie aru sellest rikkuse mõõdupuust. (Wahelhüüe põllumeeste keskelt: Wanapoolne noorhärra luuletab!) Mina arwan, et makse tuleb maksta selle järele, kui palju keegi maksta jõuab, aga mitte peade järele pearaha määrata. Mitte isikute järele, waid nende warandusliku jõukuse järele. Aga otsige siit elnõust neid põhimõtteid. (K. Tonkman (põl.): Härra Piiskar, kes siis maksud jagab?) Praegu jagab maksusid tegelikult siseminister sel lihtsal põhjusel, millest ka teie ise kõnelesite ja mida eriti härra Einbund toonitas, et omawalitsused ei saa oma eelarweid kokku. Mina ei hakka nende küsimuste pärast härra siseministriga waid-

lema, kuid ei tunnista ka kunagi seda seisukorda õigeaks, et minister peab see lapsehoidja olema, kes omawalitsuste, kui wäikeste lastega ümber peab käima ja sellepärast on ükskõik, kas temal on õigus omawalitsusi sundida, wõi mitte. Aga mina küsiksin härra ministrilt, miks siis omawalitsused eelarweid kokku ei sea, kas sellepärast, et nad on kangekaelised ja ei taha kokku seada eelarweid.

Kui waatame ligemalt omawalitsuste eelarwete kokkuseadmise protseduuri, siis näeme, et omawalitsused seawad eelarwe kokku, aga kuludeosa on palju suurem kui tuludeosa ja sellepärast maakonnawalitsus ei kinnita eelarwet. Selle tõttu ei ulatagi siseministrini need eelarwed, aga kuigi ulataksid, siis oleks tagajärg ikka seesama, sest härra siseminister ütles tänagi, et maakonnawalitsus peab walwama selle järele, et omawalitsus eelarwe kokku seaks ilma puudujäägita. Just see tasakaalu seadmine aga ongi, mis ei lase edasi saada. Isikumaksu kohta ütles siseminister — ärge määrake isikumaksu, kui teie ei taha. Aga siis kujuneb seisukord weel raskemaks. Kui aga jaotadagi maksud nii, nagu härra Tonkman tahab, isegi siis ei saa eelarwet tasakaalu wiia. (K. Tonkman (põl.): Millega teie tahate seda eelarwet siis tasakaalu wiia?) Kuulge, härra Tonkman, kui mina ükskord olen siseminister, wõi seadusandja, siis ma ütlen, kuidas mina seda teeksin. Nüüd aga olete teie need, kes peawad näitama, kuidas seda tehakse ja minul on õigus arwustada ja näidata, et teie seda halwasti olete teinud, teie kohus on aga näidata, et see kõige otstarbekohasemalt tehtud on. Mina ei ole kunagi tahtnud olla teile instruktoriks, ja ei wõta ka enesele täna seda ülesandeks. (J. Holberg (põl.): Härra Piiskar, jääge reaalsettesse oludesse.) Kas teate, härra Holberg, kui on midagi, mis mitte reaalne ei ole, siis on seda just käesolew seaduseelnõu. Loodakse olukord, kus omawalitsusel midagi kaasa rääkida ei ole ja öeldakse — ajage oma finanspoliitikat, toimige nii, nagu tahate.

Siis edasi. Alles hiljuti arutati rahaasjanduse komisjonis patendimaksu seaduseelnõu, mille järele tulewast aastast kawatsetakse patendimaksu muuta, osalt kõrgendada, mõnes osas aga ka alandada. Siis kõneldi pikalt ja laialt, et ei saa sea-

dust tulewal aastal täielikult läbi wiia, sest et mõned juba detsembrikuul patendi walmis ostawad. Neid inimesi tuleks tülitada patendimaksuga kaks korda aastas, mis olla üks väga halb asi. Seal wõeti käputäis ärimehi, aga siin tülitatakse kõiki maaelanikka tagantjärele nõutawate maksudega. Siin minnakse sellest aga lihtsalt üle ja leitakse, et see ongi see ainus reaalne alus, millele tuleb asuda. Oldagu ometi järjekindel. Kui arwatakse, et maksjaid ei wõi mitut korda tülitada, siis ei tohiks neid ka tagantjärele määratawate lisamaksudega tülitada. Kui teie aga leiate, et tagantjärele tülitamine päris korralik asi on, siis mispärast seda läbi ei wiidud patendimaksu juures? Pea-aegu terve koosolek kulus selle küsimuse arutamiseks.

Kui tulla siseministri mõne üksiku wäite juurde, siis peab rõhutama, et neis ei ole reaalsust kopika eestki. Härra siseminister wäitis muuseas, et omawalitsuse kulud ei pea olema riigikassa kanda. See on täitsa õige põhimõttelikult ja teoreetiliselt, aga kui omawalitsused asetatakse sarnasesse seisukorda, kus lootustki ei ole eelarwet otsotsaga kokku wiia, nagu suurem osa omawalitsusi praegu on — looge siis sarnane seisukord. Nüüd on aga sarnane seisukord. Walla omawalitsused wõida ajada iseseiswat finanspoliitikat, kõneles härra Einbund. Ta rõhutas, et neil peab olema kõlbline ja poliitiline wastutus. Mis tähendab siin kõlbline ja poliitiline wastutus, kui olukord on sarnane, et üldse mitte tegutseda ei saada. (Siseminister K. Einbund: Aga kui järsku saab.) Olge head, näidake, et järsku saab ja et seda tõesti saab. Kui saab, siis miks teie jätsite need allikad kätte näitamata ja tulete puudujääkide katmise seadusega? Õelnud siis lihtsalt, et allikad on seal — kasutatagu neid. Aga seda Teie ütelnud ei ole. Ja neid allikaid ja seda järskusaamist siis ikka wist ei ole. Siis on aga täiesti ülearune kõnelda praeguses olukorras omawalitsuse iseseiswast finanspoliitikast, rahapoliitikast. Härra rahaminister annab küll lootust maksude ülemmäära suurendamise kohta, et omawalitsused wabamalt wõiks tegutseda. Aga ei ole suudetud weel omawalitsuse seadusi maksma panna ning sellepärast pole teada, kuidas asi lõpulikult kujuneb. Minu arwates oleks kaks teed: kas antakse ajutiselt tegutsemise wõimalused,

wõi kui neid wõimalusi ei taheta anda, siis peab walitsus ja parlament hea seisma, et omawalitsused saaksid tööd jätkata. (J. Holberg (põl.): See on paratamata!) Ütleme, et on paratamata, siis peab ometi mõni asutus selle paratamatuse tagajärjed oma peale wõtma. Igatahes ei ole wald süüdi, et seisukord samaseks paratamatuks on muutunud. Kui see nii on, siis tulewad sellest tarwilikud järeldused teha. Meie näeme aga selle asemel katseid omawalitsuste wõimupiire weelgi kärpida. Meie nägime, missuguseks oli kujunenud omawalitsuste seadus, mille härra Einbund läinud aastal esitas. See ei olnud mitte omawalitsuste wõimupiiride laiendamise, waid kitsendamise seadus. Wõtame näiteks 8 a. diktaatorliku linnapea, kelle ülesandeks oli omawalitsuse juhtiwat asutust waos hoida — on see siis laiendamine?

Siis edasi, wõib olla härra Einbund ei tahtnud seda weel öelda, aga see tuli tal nii poolkogemata wälja. Temal on kawatus sisse seada omawalitsuste walimistsensust. Temale ei meeldi nähtawasti see, et niisama wõidakse walida, nagu parlamenti walitakse, kus on hääleõigus kõigil täisealistel kodanikkudel, kelle õigused kohtu poolt pole kitsendatud. Ilmaasjata ei öelnud ta, et tulewad luua niisugused maksuseadused, et ka need waesed inimesed, kes muidu maksudest wabastatud, omawalitsuste heaks maksma peawad, sest kuidas wõiwad omawalitsuse asjaajamisest osa wõtta need, kes maksusid ei maksa. Maksumaksmine oleks esimene eltingimine, mis wõimaldab omawalitsuse tööd osa wõtta. Eks ole see tsensuslik walimine. Kui teie leiate selle olewat omawalitsuse wõimupiiri laiendamise, siis on see väga imelik waade. Meie seda igatahes mitte ei leia, waid meie leiame, et see kawatus tüürib hoopis kuskile mujale. Sest kui wiiakse läbi põhimõte, et iga omawalitsuse walija peab maksusid maksma, siis on astunud samm endise korra poole, kus linnawalimistel ainult jõukamal kihil oli walimisõigus. See on loogiline järeldus. (J. Holberg (põl.): Kas Teie tahate riiki riigis luua?) See seisukoht näitab, et praegune walitsus on tsensusliku walimisõiguse poolt. Härra Holberg, waadake stenogrammidest järele, Teie leiate sealt sedasama, seda öeldi mitte mööda minnes, waid rõhutades, et iga-

üks, kellel õigused on, peab ka maksusid maksma. See on tsensuslik walimine, härra Holberg, kuid muidu ei saa kellelegi walimisõigust anda, kui maksukwiitungi ettenäitamisel. Kuid on ju wallas waeseid, kellel wanemad ja lapsed toita ja kes ei suuda maksu maksta, ega siis sellepärast ei wõi temalt walimisõigust ära wõtta. Kui ses sihis edasi minnakse, siis paistab päris järjekindlana, et praegu omawalitsusi hoitakse raskes olukorras, kus tegutseda ei saa. Omawalitsused kaotawad oma lugupidamise ja mõju. Pärast tullakse ja näidatakse sõrmega, et waata, seal on teie omawalitsus, kes midagi ei tee, aga pange mind kuningaks. Samuti kui üks tark mees piiblis seda tegi ja ütles: „Kes paneks mind kuningaks, et ma mõistaksin igale ühele õigust“. Siin öeldakse, walla omawalitsust pole tarwis. Meie anname ise toetust ministeeriumi kaudu neile, kes seda wajawad. Selles mõttes on täiesti arusaadaw, et kõigepealt omawalitsuste tegutsemiswõimalusi kärbitakse, et siis kergem oleks neid likwideerima hakata. (Wahelhüüe siseminister K. Einbundi poolt.) Härra Einbund, mina olen pidanud just Teie wastu ennast väga tõsiselt kaitsma, olen pidanud mitu korda selle wastu astuma, kui siseministeerium on omawalitsuste õigusi kärpima hakanud, ja ka praegu ei taha Teie muud kui kärpimist ja lagunemist. (M. Laarman (põl.): Teie tahate ju diktatuuris sisse wiia!) Härra Laarman, kuidas selle Läänemaa diktatuuriga lugu siis päris on? Walimised on möödas, nüüd wõiks ju sellest kõneleda. (M. Laarman (põl.): Aga Boshetsarja hrani!) Kas see kuuldus Laatri weskis, wõi kus see kuulda oli?

Kui seisukord sarnane on, siis on selge, et ei saa heaks kiita sarnast lahendamise wiisi, mis ei tähenda muud, kui rahulolematuse tekitamist ja asjata inimeste tülitamist. Tänapäew lahendatakse puudujääkide küsimus nii, aga tulewaks aastaks ei ole muud ette nähtud, kui ainult härra siseministri lubadused, et tulewaks aastaks katsume seda asja parandada. Oleme neid lubadusi kuulnud aastate jooksul ja ma olen kindel, et tulewa aasta lõpul, kui ei ole enam aega neid küsimusi täiesti läbi arutada, siis tullakse jälle samase lubamisega ja samase eelnõuga, sest see ei ole ju esimene kord. Selleks

järelduseks annab põhjust muuseas üks härra siseministri öeldus — aasta olla raske. Kui aasta on raske, siis on ta keh Wadele kõige raskem. Ja just raske aasta peaks olema põhjuseks, et sarnaseid lisamakse peale ei pandaks.

Lõpuks juhin tähelepanu selle peale, mis aruandja ära unustas, wõi meelega wahel jättis, et see eelnõu rahaasjanduse komisjonis teisel ja kolmandal lugemisel läbi kukkus ja alles siis, kui väga kunstlikult kodukorda omamoodi seletades ja pahempoolsete protestidest hoolimata eelnõu wõeti neljandale lugemisele, mida wist Riigikogu kestes ühegi eelnõuga üheski komisjonis tehtud ei ole, alles siis saadi parempoolne enamus ja suruti see eelnõu kuidagi läbi.

Kui nüüd lugu on nii, et on satutud raskesse seisukorda ja alles aasta lõpul hakatakse sellest seisukorrast wäljapääsu otsima ja kui siis tahetakse puudujääke weeretada keh Wade kihtide õlgadele, sel ajal, kui töösturitele on miljardilisi laenusid antud kerge käega, siis arwame meie, et sarnane poliitika mitte õige ei ole. Meie ei saa sarnast poliitikat kuidagi heaks kiita. Kui leidub miljarde tuulde wisata, siis peaks ka leiduma omawalitsuste puudujääkide katteks mõnikümmend miljonit, et ei tarwitseks kodanikka lisamaksudega tülitada. Looge niisugused wõimalused, et omawalitsused omaga läbi saaksid. Kunni neid wõimalusi aga ei ole, senni peab otsima teisi wäljapääseteid. Meie oleme selle seaduse wastu.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolewa seaduse eelnõu puhul on ilmsiks tulnud kaks üksteisele wastu käiwat seisukohta. Üks neist on see, mida maakonna liit, kes waldade lähedal seisab, ka omaks wõtab, nimelt maa majanduslik seisukord ei luba kodanikkudele uusi maksusid peale panna. Teine seisukoht awaldatakse põllumees-tekogude esitaja härra Tonkman'i suu läbi, „see on praegu kõigeõiglasem ja kõigekohasem maksustamine“ — sõnasõnalt öeldud. Nimelt see on kõigeõiglasem ja kõige kohasem maksustamine, kui wõetakse 1923 a. eest kaks korda liikumata waranduse ja kaks korda isikumaksu. Kui mina siin härra Tonkman'i wäidete wastu waidlen, siis ei wõta mina mitte härra Tonkman'i kui isikut, waid

kui nii väga iseloomulikku maaliidu waimu kehastust.

Mitte ainult riigipanga kullatagawarade kokkusulamine ühes riigi eelarwe puudujäägiga, waid ka omawalitsuse asutuste puudujäägid on selle poliitika tagajärg, mida parempoolsed ikka senni on ajanud ja mille põhimõtte meile nii väga kujukalt ja väga ilusalt ette kandis härra siseminister, kui ta muuseas kõneles sellest, et maksustada tuleb ka neid, kelle sissetulek ei küüni elatismiinimumini, mis tulumaksu-seaduses ette nähtud. (J. Holberg (põl.): Teie ajal oli see puudujääk palju suurem.) Härra Tonkman kiitis selle heaks, kui pahempoolsed erakonnad waldade raske seisukorra peale tähelepanu juhtisid. Muidugi jääb minule pahema tiwa nimel selle eest härra Tonkman'ile tänu awaldada. Kuid meie, pahempoolsed, oleme alati waldade seisukorda tähele pannud, sest just need ringkonnad, kes pahempoolsete seljataga seisawad, saawad raskusi kõige terawamini tunda. Härra Tonkman tegi waldade tegelastele etteheiteid, kuid pidi ka ise tunnistama, et waldade puudujäägid on tulnud seaduslikkudest kuludest. Tõsi ju on ka see wäide, et mõnes wallas suuremad päewarahad ja palgad on, kui teises, kuid siin on harilikult just parempoolsed need, kes päewarahasid ja suuremaid palkasid nõuawad. Toon näituse Pärnumaalt, kus ühes wallas pahempoolse wolikogu ajal oli päewaraha 30 mk., kui aga parempoolsed tulid enamusesse, siis määrasid 100 mk. ja wallawanema palgaks 400 mk. asemel määrati 1000 mk. Niisuguseid näiteid wõin terwe rea ette tuua. Aga lõpuks pole üks ega teine palk ega päewaraha sedawõrd tähtis, sedawõrd suur, et nemad tuntawalt meie waldade kulusid suurendaksid ja sellepärast sellest lähemalt ja pikemalt kõnelda oleks ülearune. Härra Tonkman, mitte kui inimene, waid kui maaliidu waimline kehastus II Riigikogus peab seda suureks kurjuseks, kui keskwalitsuse eelarwe järele kaetakse mõned waldade wäljaminekud, mis üldise tähtsusega ja ülesannetega seotud on, nagu hoolekanne, rahwahäaletamine, statistika büroo teadetekogumine, mis kõik seaduses ette nähtud. Nii peab härra Tonkman seda õiglaseks, kui waldade elanikkudele nende üldiste kulude katmiseks mitmesugused maksud tagantjärele peale panna, missuguseid maksusid linnarahwal mitte ei

ole. Kas see ongi teie maahuwide kaitsmise seisukoht, kui teie praegu maksusid nõuate waldadelt, mida linnades ei ole? Peab otse imestama seda mõõdupuud, millega härra Tonkman, kui maaliidu waimline kehastus, siin õiglust mõõdab. Mis härra Tonkman siin ette tõi waese ja rikka mehe mõiste kohta, sellest mina rääkima ei hakka, sest see kuulub lüürika walda ja minul sinnapoole kalduwusi ei ole. Härra Tonkman kurjustas, et need, kes ei taha uusi lisamaksusid waldade elanikkudele peale panna, ei tahtwat demokraatlikud olla, sest õige demokraat peaks wist ühes temaga tunnistama — lisamaksu wõtmine on praegu kõige õiglasem, kõige otsekohehem, sest seda nõuab Tonkman'i waim. Kui nii demokraatiast aru saadakse ja seda nii selgesti — siis ei ole ka siia midagi juurde lisada. Muidugi ei imesta ma selle üle, et härra Tonkman niisuguseid mõtteid ja wäiteid demokraatiast awaldas, waid ma imestaksin siis, kui ta niisuguseid seisukohti mitte ei awaldaks, sest siis ei oleks ta mitte enam härra Tonkman.

Härra siseminister tahtis muljet luua, et aga see küsimus ei kuulugi õieti siseministeeriumi waldkonda, see olla õieti rahaministeeriumi asi. Et aga rahaminister siin ei ole, wõtab ta, kui walitsuse liige, seletuseks sõna. Väga õige, et maksudeküsimus kuulub rahaministri alla. Õige on aga ka see, et omawalitsuse küsimuste tarwis on meil siseministeeriumi juures terwe ametkond, terwe aparaat, peawalitsus hulga ametnikkudega, masinikirjutajatega, paberiwirnadega, tulnud ja läinud kirjadega, kirjade registriga ja eelarwega, mis õige suuri summasid nõuab. Tõsi on ka see, et käesolewa seaduseelnõu algatanud ja kokku seadnud on härra siseminister ehk õigem öelda siseministeerium. (Siseminister K. Einbund: Ei ole!) Härra siseminister ütleb, et see seaduseelnõu käib rahaministeeriumi alla, kuid mina pean tähendama, et see just siseministri asi peab olema. Mis puutub eelarwe kinnitamisesse, siis olen ma öelnud, et wastawate seaduste järele tuleb esitada teda kinnitamiseks ja ei ole ma sugugi seletanud, et siseminister peaks seda kinnitama. Olge head ja waadake stenogrammidest järele, mis mina olen öelnud. Härra minister tähendas, et warem esineda wastawa seaduseelnõuga ei saadud, sest et omawalitsused ei esitanud andmeid õi-

geks ajaks ja mõnel puhul tulla isegi neid kohtuteel nõuda. Mida see tunnistab? See tunnistab seda, et meie omawalitsused on iga lootuse kaotanud ja, et keskwalitsuse autoriteet langenud on. Kes selles süüdi?! Ma pean tähendama, et juba 1. juulil andmed käes olid ja 1. juulist kunni siiani on ikka pool aastat aega. Härra siseminister ütleb, et ei olewat õiglase lasta ainult omawalitsustel kulutada ja riik muudkui maksku pärast. Ega siis lugu praegu nii ei ole, sest puudujääk ei ole tulnud mitte kuritarwitusel. Seda tõendab ka seletuskiri. Waid puudujäägid on tingitud meie keskwalitsuse ülesannete mittetäitmisest. Härra siseministrile muidugi ei meeldi, kui tema poolt juhitawat ametkonda arwustatakse. See on temale walus, sest et selle ametkonna asjaajamise kohta tõde ilmsiks on tulnud. Juhan Liw ütleb: Tõde ei olegi muud, kui see, mis käega katsutaw ja walus, nagu muhk otsaesel. Ja meie waldade puudujäägid ei ole ka midagi muud, kui üks niisugune käegakatsutaw muhk. Härra siseminister kõneles omawalitsuste poliitilisest wastutusest walijate ees. Waadake, olla tarwis nii juhtida, et omawalitsustel ikka see wastutustunne oleks. Aga kuidas wõime omawalitsust wastutusele wõtta kõlbliselt ja poliitiliselt, kui nad maksusid oma elanikkudelt mitte jõukohaselt peawad sisse nõudma. (J. Holberg (põl.): Teie saate oma passid kätte walimiste ajal!) Härra siseministri seletust tuleb nii käsitada, nagu minu eelkõneleja ütles, kui ta kahtles, et kas siin ei ole tegemist sihilikkusega, kas ei taheta üldse meie omawalitsusi diskrediteerida, et neile sarnaseid raskusi luuakse ja selle läbi neid sunnitakse mitmekordseid makse nõudma. Kui see käesolewa seaduse ülesanne on, siis saame meie ka härra Tonkman'i seletustest aru ja seda enam peame meie selle seaduse wastu olema. Siis on ka sellel seadusel erilised sihid. Tahetakse isikmaksuga maksustada ka neid isikuid, kellel pole midagi, kelle wiimane kuub ja rätik müüakse oksjoniteel ära, selleks, et seda maksu kätte saada. Seda kõike wõib ka selle seaduse seletuskirjast järeldada.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Walla omawalitsuse puudujäägi katte seadus on siin rohkem waidlusi wälja kutsunud, kui seda wahest ar-

wata wõis. Kuid täiesti ootamata see ei tulnud. Eelmise Riigikogu ajal oli see küsimus päewakorras ja ka sel korral olid õige ägedad waidlused. (O. Gustawson (is.): Kuidas selle 300 tuhandega on?) Kust Teie härra Gustawson omale palka saate, seda mina ei wõi teada, wahest saate Wenemaalt dollarid? (J. Holberg (põl.): Hans Kruuskäis neid toomas!) Mis minu sisetulekusse puutub, siis on see palgatasuna saadud. Kõige huwitawam on see küsimus, mis iseäranis waidlusi wälja kutsus, on walla omawalitsuste puudujääkide peapõhjuste arutamine. Osalt on härra Johanson'i poolt püütud ette tuua, et walla omawalitsuste puudujääk on tulnud kodanliste erakondade poliitika tagajärjel. Seda püüdis tema õige suure paatosega seletada ja näidata, mis aga ainult suurteks lauseteks jäi ja mingisugust põhjendust ei leidnud. Mis puutub puudujääkide tekkimisesse, siis on esiteks see tähelepanemise wäärt, et walla omawalitsuste wäljaminekud, wõrreldes endistega, on palju suuremad, see tähendab, kui wõrrelda praegusi wäljaminekuid enne ilmasõjaaegsete wäljaminekutega. Eesti wabariigiga on ühtlasi ka omawalitsustele õige palju ülesandeid juurde tulnud ja loomulik, et selle tagajärjel ka wäljaminekud suurenenud on. (L. Johanson (sd.): Ärge siis öelge, et seal sihilikkus on!) Teie ise püüdsite kõige rohkem seletada seda sihilikkusega ja wildaka poliitika ajamisega.

Kui meie selle juures kindlad oleme ja aluseks wõtame, et tõesti ülesanded ja wäljaminekud on kaswanud, siis waatame nüüd, kas nende wäljaminekute ja ülesannete seas ei ole niisuguseid, mis puudujääki tõesti aitawad suurendada ja mida wõiks ära jätta. Peab aga ka tunnistama, et puudujääkide tekkimisel on ka omawalitsused ise süüdi, sest wõimalus ilma puudujäägita töötada on olemas, mida tõendab asjaolu, et paljud wallawalitsused, minu teades vähemalt $\frac{2}{3}$ oma eelarwetega wälja tulewad ka praeguste maksuseaduste juures. Tähendab, on wõimalik kokkuhoidmise puhul omaga wälja tulla. Oleks huwitaw selle kohta täielikumat materjaali koguda, missugused wallawalitsused omaga wälja tulewad, missugused mitte. Edasi, wõib öelda, et osalt on puudujääkides süüdi ka suured palgad, mis on walla omawalitsused määranud, mitte üksi wallasekre-

täärile waid kõigile wallaametnikkudele. Wõtame näiteks wallawanema palga ja waatame, kuidas see on suurenenud wõrreldes ennesõjaaegsega. Enne sai minu teades wallawanem 50, 60 aga ka 40 rubla aastas palka.

Wõtame keskmise palga 50 rubla ja arwame markadesse ümber, wõttes rublakurs 170 marka, siis teeks see wälja 708 marka kuus. Saaremaa esitaja Riigikogu liige Kärner tõi ette, et Saaremaal saawad wallawanemad palka 750—1000 marka kuus. See enam-wähem wastaks endiseaja palgale. (M. Martna (sd.): Kui elu ka endine oleks!) Meie teame, et Saaremaal ei maksetud aga mitte ennemalt 50 rubla wallawanemale, waid wõib olla ehk pool sellest. (A. Kärner (sd.): Enne sai wallawanem 200 rubla aastas. Hüüded paremalt poolt: Nii palju ei saanud.) Minu teada said Läänemaal wallawanemad enne 50 rubla aastas. Waatame, mis nad praegu palka saawad. Läänemaal saawad wallawanemad 4000 marka ja enamgi kuus. (J. Holberg (põl.): Saawad isegi 8000 marka.) On ka kohti, kus nende palgad ulatawad 6000 ja isegi 8000 marka kuus. Nii näeme, et palgawahe wõga suurel määral kaswanud on. Kui wõtame, et endine palk oli 800 marka kuus, siis on praegune palk peaaegu kümnekordseks kaswanud. Palkade kõrgendamise põhjuseks on muidugi töö suurenemine, kuid siiski on küsitaw, kas oleks wõidud nii palju tõsta. Et wallaametnikkude palgad mitmes wallas ulatawad üle kümne korra suuremaks ennesõjaaegsetest, siis on see koormaw. Wanasti peeti wallawalitsuste juhtimist arametiks ja wõeti ainult minimaalset palka, mis otsekohesed kulud kattis. Tähendab, siin tuleb kokkuhoidmise poliitikat ajada. Kui nüüd seda waadata, missugused poliitilised rühmad nendes waldades, kus puudujäägid ja kõigesuuremad palgad määratud, mõõduandwad on, siis leiame, et just suuremas osas nendes waldades on pahempoolsed rühmitused enamuses.

Ma tean juhtumise, kus pahempool alguses walda walitses, kuid pärast andsid nad wallawalitsuse juhtimise wabatahtlikult oma käest ära ja ütlesid, et meie walla asju ajada ei suuda, selle peale waatamata, et nende käes oli enamus nõukogus, ning andsid põllumeestele üle. Põllumehed hakkasid walla asju korral-

dama ja ajasid asjad joonde. (M. Juhkam (töer.): Wastupidiseid nähtusi on ka.) Ei wõi olla. Tähendab, kui meil juba üks kolmandik meie waldadest suutsid oma wäljaminekuid niwõrd kärpida, et nemad oma büdshe-tiga läbi saawad, siis see näitab, et oleks wõimalik wallawalitsusi ka praegu niiviisi juhtida, et nende wäljaminekud mitte nii suured ei ole, ja nad omaga läbi saaksid. Kui meie nüüd läheksime selle wäite juurde tagasi, et riik peaks kõik walla puudujäägid otse riigikassast ära tasuma, siis wõime öelda, et see kutsub esile wastutamata kohusetunnet niwõrd walla omawalitsuste juures, et enam ei hoolita puudujääkide kokkuhoidmisest sugugi, waid et siis iga wallawalitsus teab, et kui tulebki puudujääk, — küllap riik tasub, ja et siis kokkuhoidmise mõte hoopis kaob. Ja see on just see kõige kardetawam asi. Järgmistel aastatel ei ole wast ühtegi wallawalitsust, kes omaga wälja tuleks, waid wallad hakkawad wõidu puudujääke suurendama, teades, et küll teised kodanikud aitawad walla wäljaminekuid katta, teades, et riigikassasse maksawad mitte ainult oma walla kodanikud, waid ka need kodanikud, kes üldse waldades ei ela, — linnakodanikud, ja teised ja wõib olla meelega suurendawad wäljaminekuid, teades, et riik need katab. See tendents on wõimalik ja et seda ära hoida, peab põhimõttele asuma, et wallad peawad kõik oma wäljaminekud ise katma ja selleks tuleksid wastawad maksuseadused wälja anda. (Wahelhüüe: Selles see asi seisab just!) Härra Johanson kriipsutas alla, et puudujäägid walla omawalitsuste juures on paratamatu nähtus. Nii kui ma juba eelpool tähendasin, töötawad paljud wallad täiesti ilma puudujäägita. Edasi ei pea ma õigeks, kui seadusega ette kirjutatakse walla omawalitsusele teatud suured wäljaminekud, mida wallawalitsus katma peab. Meie teame, et üks suurematest wäljaminekutest walla omawalitsusel on kooliõpetajatele palgamaksmine ja see on seadusega ette kirjutatud. (Wahelhüüe: See on maakonna asi!) Wõib olla on maakonna kaudu, kuid ka maakonna omawalitsust ei wõi sunduslikude wäljaminekutega ülepea koormata. Walla kanda on aga korterirahad ja korrahoidmine. Teises kohas asutatakse liig rohkesti koolisid, suuri ja uusi koolimaju, ning wald peab kütma ja koolimaja korras

hoidma, mis neil tihti üle jõu käib. Siinjuures ei küsita, kas wallal on selleks wastawaid sissetulekuid wõi mitte. (M. Juhkam (töer.): Aga küll on wiletsad koolimajad!) Suured wallad walged koolimajad käiwad aga wallale üle jõu. Iseäranis paljud suured mõisa kiwihooned, kus wäga otstarbekohatu kütmine, mis liiga palju puud raiskab, nii et wallad tihtipeale ütlewad, wõtke see suur mõisahoonet tagasi, kuna koolimaja kütmine üle jõu käib. Seaduse järele on wald kohustatud neid wäljaminekuid katma, kuid tal puuduwad selleks niisured sissetulekud. Üle minnes küsimuse juurde, missuguseid maksusid tuleks kasutada walla omawalitsuste puudujääkide katteks, tuleb märkida, et lugupeetud Riigikogu liige, härra Jõeäär, tõi näiteid selle kohta, kuidas teistes maades walla omawalitsused maksusid sisse wõtawad, missugustest allikatest nemand oma puudujäägid katawad. Härra Jõeäär oli õige palju tööd sel alal teinud, et ülewaadet selle kohta pakkuda. Sellest selgus, et pea igalpool esimesel kohal, iseäranis Inglismaal, oli tulumaks, mis omawalitsusele andis wõimaluse oma wäljaminekuid katta. Ka liikumata waranduse maks oli nimetatud ja isegi tollidest saawad walla omawalitsused, wõi omawalitsused üldse sissetulekut.

Kui meie nüüd peatame tulumaksu juures, siis teame, et meie tulumaks on selle lühikese aja jooksul, mis tema meil maksmas on, kui ma mitte ei eksi, wähe-malt 3 suurt muudatust läbi elanud. See tulumaks tema esimeses wäljaandes oli niiwõrd lõikaw ja nõudis nii suurt osa iga kodaniku sissetulekust, et oleks ta pikemat aega meil püsima jäänud, siis ei oleks wist ühtegi inimest enam leidunud, kes oleks tulumaksu ära tasuda suutnud. Järgmisel aastal tuli tulumaks ümber töötada ja õige palju vähendada ja nii tuli tulumaksu mitu korda ümber töötada. Aga praegugi teame, et tulumaksu kohta meil igalpool öeldakse, et tulumaksu olla wäga raske maksta. Kui nüüd nii on, et tulumaksu on wäga raske maksta, siis kujutage ette, missugust nurinat meie tulumaksu suurendamisega wälja wõime kutsuda. Kui meie wõrdleme tulumaksu, mul on küll pealiskaudsed teated, Inglise tulumaksuga põllupidajatelt maal, siis näeme, et seal on tulumaksu wõetud põllupidajatelt, aluseks wõttes maa renti ja nimelt on tulumaks wälja arwatud sellest,

et maa rent on kaswatatud kahe peale, mis tuluks arwatakse, mille pealt maks määratakse. Kui meil maksma pannaks sarnase tulu wäljaarwamine, nagu see on Inglismaal, siis wõiksim öelda, et suurem osa majapidajaid üldse tulumaksu alla ei kärks. Meie teame, et suuremate kohtade rent ei ulata wist üle 8.000 aastas, sest keskmiste riigitalude rent kõigub wist 4—6 tuhande wahel aastas. (O. Köster (as.): Kümme tuhat!) Kümme tuhat? — see on wist liiga wõetud. Noh jääme 10.000 juurde ja kaswatame kaks korda, siis saame 20.000, kuid meie teame, et meie tulumaksu-seadus wabastab kõiki neid tulumaksust, kelle sissetulek on kunni 20.000 m. aastas. Tähen-dab, Inglise tulumaksu aluseks wõttes, meil ei saaks keskmiste põllumeeste juures üldse tulumaksust juttu olla. See näitab, et meil on maapidajad wõrreldes Inglismaaga õige kehwad inimesed ja kehwus walitseb mitte ükski wallaliste seas, waid ka põllumajandusliikude ettewõtete juures. Meie ei ole weel niiwõrd wälja arenenud, et wõiks suuri sissetulekuid saada ja suuri maksusid maksta. Sellest selgub, et tulumaks on liiga kõrgele aetud ja seda weel suurendada oleks wäga raske. Kui meie nüüd läheksime edasi maamaksu juurde, siis teame, et maamaks on teine tulumaks, mida põllumees tihtipeale maksab samapalju kui tulumaksu. Nii wõib juhtuda, et põllumees maksab 5.000 marka tulumaksu ja ka 5.000 marka maamaksu, ehk 4.000 jne. See tähendab, et meil maamaks on muutunud üheks ras-kemaks maksuks, ja kui juba öeldakse, et tulumaks on raske, siis kaugeltki ei wõi öelda, et maamaks on kerge ja teda on tarwis tõsta. (Segased wahelhüüded sotsiaaldemokraatide rühmast.) Noh, kust teie siis tahate wõtta? (A. Jõeäär (sd.): Linnameestelt.) See on ju wäga ilus, paneme linnameestele rohkem maksusid peale, sellega oleksin mina täiesti nõus ja tuleksin selle juurde weel pärastpoole tagasi. Tähen-dab, kui meie nüüd oleme ühisele arwamiselé jõudnud härra Jõeäär'iga, mida ka tema toonitadla aitab... (Segane wahelhüüe sotsiaaldemokraatide rühmast) wist mõnigi sotsiaaldemokraat on rikkam, kui põllumees.

Nii siis, kui meie nüüd ühisele arwami-sele oleme jõudnud, et maamaks on suur ja teda suurendada ei wõiks, waid et tu-

leks linnadelt ka rohkem tulumaksu sisse wõtta, tuleksin mina ühe küsimuse juurde jälle tagasi, mis juba esimese Riigikogu ajal arutamisel oli. Kui meie esimeses Riigikogus seda tulumaksu wiimast korda arutasime ja teda kindlaks määrasime, siis oli üheks raskuspunktiks just see, kuidas ära määrata tulumaksu jaotamist. Kas teda jaotada ära sellejärele, kuidas tema igalt poolt sisse tuleb, nii et kui teatud omawalitsuslikult üksusel on saadud teatud summa tulumaksu, et sealt siis wõtakse kindel protsent selle maakonna kasuks, wõi nii, nagu oli teine moodus — wõtta üleriigi tulumaks kokku ja siis jaotada ära iga omawalitsusliku üksuse kohta, selle järele, kui palju wastawal omawalitsuslikul üksusel on kodanikka. Siis tuli esile huwitaw nähtus, et just põllumeeste esitajad olid need, kes nõudsid seda wiimast tulumaksu jagamise wiisi, nimelt, et tulumaks üle terve riigi ühtlasena kokku wõetaks ja pärast siis omawalitsuste wahel ära jaotataks selle järele, kui palju igal üksikul nendest on kodanikka. Meie kaitsesime seda seisukohta, aga teie sotsiaaldemokraadid ei kaitsenud ega pooldanud teda mitte. (Segane wahelhüüe sotsiaaldemokraatide rühmast.) See oli linna majaanikkude esitaja, teda ei saa mitte otsekohe põllumeeste esitajana wõtta. Aga siiski pean ma ühte ütleva, et rõõmustawal wiisil üks sotsiaaldemokraat meiega päri oli nimelt härra Neps, keda kahjuks enam siin ei ole. (Wahelhüüe sotsiaaldemokraatide rühmast: Ei ole õige.) Noh, mina ei mäleta, wõib olla, et oli keegi teine weel.

Teie wiisite aga pahempoolse enamusega selle maksu muutmise oma tahtmise järele läbi ja sellega wõitsid ainult linnad ja tähtsamad linnad, kus rohkem ettevõteteid ja wabrikuid on. Iseäranis muidugi wõitis sellega Tallinn, kus kõige suuremad ärid ja wabrikud asuwad ja kust peaosa tulumaksust sisse tuleb. Meie teame ju, et linnadel, iseäranis Tallinnal, on palju teisi maksuallikaid, nii et neil ei oleks tulumaksu nõnda hädasti tarwis kui just neil kehwmatel maanurkadel, kus tööstusettevõtteid ei ole ja kus maa üldse kehwa on, nagu Saare- ja Läänemaal.

Kui teie nüüd teisel arwamisel olete ja oma endist seisukohta muutnud olete, siis wõiksime selle tulumaksu wastawa paragrahwi muutmise ülesse wõtta ja järgini-

seks aastaks ümber redigeerida ja wastu wõtta, mille läbi meie ehk need 50 miljonit maale tagasi toome, mis linnade kasuks läinud ja sellega aitame maaomawalitsusi. Täna wuses elarwes on tulumaksu ette nähtud 240 miljonit marka. Tallinna linnawalitsus saab wastuwõetud seadusega umbes 30 miljonit marka rohkem, kui ta muidu oleks saanud. Nüüd jääwad walla omawalitsused ja maakonna omawalitsused osalt sellest tulumaksust ilma, mida nemad peaksid saama. Tulumaks ja maamaks on rasketeks maksudeks kujunenud ja nende suurendamine wõiks esile kutsuda kinniswara omanikkude wõi taluomanikkude maksujõuetust. Nende maksude suurendamisega wõime seisukorra nii kaugele wiia, et maksuallikas ära kuiwab. Maapidaja ei saa oma jookswate sissetulekutega neid maksusid ära tasuda, waid peab hakkama endistel aastatel kogutud tagawarast lisa wõtma. Kui maksud on juba nii kaugele majapidamise wiinud, et oma warandusest tuleb osa ära anda, siis on maks juba häwitawaks muutunud. (J. Wain (sd.): Kas seelik on ka warandus, mis ära müüakse.) Wõib olla, et sarnaseid üksikuid juhtumisi ette tuleb, kuid seda ei saa keegi heaks kiita. Peale selle on meie riigil üldiselt kehwa seisukord ja wäljaminekud omawalitsustel kui ka riigil on õige suured, mis meid õige raskesse seisukorda paneb, et tahes ehk tahtmata tuleb ka sealt maksusid wõtta, kust neid harilikudel aegadel mitte ei wõeta. Kui nüüd esitatud walla omawalitsuste puudujääkide katmise kawa raskena tundub ja harilikudel aegadel, minu arwates, tema poolt keegi ei hääletaks, kuid käesolewal juhtumisel tuleb tahes ehk tahtmata, et neid puudujääke siiski katta, selle seaduseelnõu poolt hääletada. Edaspidi, kui omawalitsuste maksuseadus arutusele tuleb, wõiksime juba põhjalikult kaaluda, kuidas omawalitsustele maksude määramiseks wabadust anda, kas kõigil aladel, wõi teatud aladel anda neile õigus maksusid määrata. See on nüüd edaspidi Riigikogu tegewuse üks ülesanne, mis tõsisist kaalumist nõuab. Siin täna wõi nende päewade sees meie seda küsimust ära otsustada mitte ei suuda. Meie näeme, et isegi omawalitsuse seadus on meil juba I Riigikogus olnud, on tema komisjonis olnud wahest aastate wiisi ja ei ole teda suudetud mitte wastu wõtta. Meie ei wõi siin mitte Wabariigi Walitsust süüdistada.

Wabariigi Walitsuse poolt on teatud kawa esitatud, kuid Riigikogu ei ole suutnud teda läbi arutada ja selle järele wõiks süüdistada Riigikogu, kui meil öeldakse, et omawalitsuste seadus puudub. Et meil üldse omawalitsuste seadus puudub, siis on raske veel maksuseadust wälja anda. Loomulikult peaks eestkätt omawalitsuste seadus wastu wõtama ja siis selle järele tuleks meil ka omawalitsuste maksuseadus wastu wõtta. Siin wõiksime ka osalt süüdistada tõesti Riigikogu. Mitu korda on juba öeldud, et palju tähtsaid ja suuri küsimusi jätab tema arutamata, nii kui on omawalitsuste seadus. Siis wõiks veel jutt olla ajutisest maksuseadusest. (L. Johanson (sd.): See anti sisse, aga see oli halb, ei wõetud wastu.) Siis oleks rahwaesitajate ülesanne olnud teda wastawalt ümber töötada. (Wasturääkimised pahemalt poolt.) Teie käest ei ole keegi seda õigust ära wõtnud. Sellel alal wõiks ka just soowida, et edaspidi meil Riigikogu püüaks koondada oma jõu, oma ülesande, tegewuse ja töö just nende kõige tähtsamate seaduste läbiarutamiseks ja wastuwõtmiseks. Siis lahendatakse meil nii paljudki küsimused, mis muudis siin alati tüliaineks on.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on siseminister härra Einbund'il. (Hüüded: Waheaeg määrata.) Pärast. Härra Einbund ei kõnele pikalt.

Siseminister K. Einbund: Austatud Riigikogu liikmed! Ma palusin lubada minule pikkadest waidlustest kokku wõtta üksikud konsekwentsid. Iseäranis paistab silma kaks üksteisele wastukäiwat seisukohta waidlustes: ühest küljest tahetakse omawalitsuse asutustele laiemaid töowõimalusi anda, tahetakse näha neile suuremaid tuluallikaid, teisest küljest aga kõneldakse kogu aeg, et maksusid kõrgendada ei wõi. (Pahemalt poolt waieldakse wastu.) Ei, mina kuulen kogu aeg pahemalt poolt, et maksusid kõrgendada ei wõi, kuna just wastuoksä kuulen ma paremalt poolt, et see on möödapääsemata, et maksude kõrgendust tuleb ette wõtta. (M. Martina (sd.): Paremt poolt nõutakse maksusid...) Teie olete kõnelenud selle eelnõu tagasilükkamise poolt, järjekult ka maksude wastu. (L. Johanson (sd.): Ega see midagi sisse ei

anna.) Need on kaks üksteisele wastukäiwat seisukohta, mis on olnud kogu aeg, ka warem suureks raskuseks, mis ei ole wõimaldanud omawalitsuste maksuseaduse lõpulikule wäljatöötamisele asuda. Selge on, et meie sunnitud oleme lähemal ajal kindla wahe tõmbama riigi osa ja omawalitsuste osa wahel. Ühe osa riigimaksudest peame andma omawalitsustele plus maksuwõtmise kõrgemad ülemmäärad, see tähendab kõrgemad maksuwõtmise maksimum määrad, kui see senni on olnud. Kui see mõte läbi lööb, siis wõime ka kindlasti omawalitsuste maksuseaduse wastu wõtta. Käesolewa maksuseadusega ei taha meie muud, kui teatawate maksuwõtmiste wõimaluste andmist omawalitsustele. Iseenesest mõistetawalt on halb, et see tuleb alles aasta lõpul. Ei taha arwata, et meie omawalitsuse asutused veel käesolewal aastal suudaksid neid makse sisse nõudma hakata. See jääb tahes, ehk tahtmata tulewa aasta alguks. Sellepärast on omawalitsuse asutustel wõimalus ühel ja samal ajal korraldada lisamaksude wõtmist mõnede teiste maksudega ühes, nii, et ei tuleks kahekordseid makse wõtta. Suur puudus on, et ühe aasta jooksul tuleb mitu korda makse wõtta. Et see aga praegusel korral uue aasta sisse läheb, siis on omawalitsuse asutustel wõimalik oma äranägemise järele kas neid makse wõtta teistega ühes, wõi üldse mitte wõtta. See eelnõu ei ole midagi muud kui wõimaluse andmine omawalitsuse asutustele kõrgemal määral makse wõtta, muudugi kui nad seda tahawad. Huwitaw on, et eelmiste samasuguste seaduste juures, suur osa omawalitsusi ei ole kasutanud neid maksuwõtmise wõimalusi. Näituseks toon ma Petserimaa — kes järjekindlalt on loobunud puudujääkide kätte seaduste järele maksude wõtmisest lihtsalt sel põhjusel, et ta kardab poliitilist wastutust oma walijate ees. Petseri maakonna omawalitsus käib selle asemel riigikassale peale, et temale toetust antaks. (J. Piiskar (is.): Kuidas nad tahawad siis wõimaldada iseseiswat finanspoliitikat.) Ma ütlen, Petserimaal on wõimalus omawalitsustel makse wõtta, kuid kartes poliitilist wastutust oma walijate ees ei tee nad seda mitte, waid pööravad walitsuse poole, et antagu neile raha. Huwitaw on, et maakonnade liit uute maksude wastu on sellepärast, et ta kardab jällegi poliitilist was-

tutust. Mitte üksi maakondade liit, waid ka üksikud maakonnad on selle wastu, et määratakse erilised tuluallikad omawalitsustele. Paljud maakonnawalitsuse tegeledased ütlewad, et kui teie töötate omawalitsuste maksuseadusi wälja, siis tehke nii, et omawalitsuste maksud oleksid sissewõetawad riigi maksuseadusega, aga mitte erilise omawalitsuste maksuseadusega. (Wahelhüüe: See ei ole tähtis.) Ma saan ka aru, et see tähtis ei ole, kuid ütlen, et omawalitsuse tegeledased, hoolimata kõigist, kardawad wastutust walijate ees. Sellega on ka seletaw see, et ei taheta mitte näha niisuguseid maksustamise wõimalusi, kardetakse iseseiswat maksude wõtmist. Minul oli wõimalus näha, et see seisukord loomulik ei ole, waid et iga omawalitsuse asutus, kui iseseiswa büdsheti alusel töötaw asutus peab wastutust kandma hakkama. Ja wõimaldades käesolewa eelnõuga omawalitsuste asutustele maksukõrgendust isikumaksu ja maamaksu näol, ei taha meie mitte sellega öelda, et nad need maksud peawad sisse wõtma. Ei, waid ma olen kindel, et suur osa wallawalitsustest, wõib olla üks kolmandik osa wallawalitsustest, ei kasuta seda seadust, waid katsuwad kuidagi nendest puudujääkidest üle saada, mis neil oli, tõmbawad ennast koomale, sest tõesti paljudes waldades on kulud ka suuremad ette nähtud, aga kui sellekohaseid tulusid riigikassast ei tule, siis wiiwad nad oma eelarwe kooskõlla muist kulusid wälja jättes, ja see seadus jääb kasutamata. Ja seda meie käesolewal korral tahamegi. Meie tahame öelda, et wõimalused teil on, tahate, — kasutage neid, aga kui ei taha, — siis ärge kasutage. Ma ei saa aru, mis Riigikogu liigetel, iseäranis pahemalt poolt wõiks selle wastu olla. Teie ütlete, et isikumaksu wastu olete. Aga keegi ei sunni ju seda isikumaksu wõtma. Lõpetage oma aasta nõnda, et teie suurelt osalt panete maamaksu peale, aga kui siis puudujääk tuleb, siis alles isikumaksu. Ja isikumaksu-seaduses ongi selge sõnaga öeldud, et see maks tuleb ainult siis sissewõtmisele, kui kõik teised maksuallikad juba ära on kasutatud. Nõnda et poliitiliselt on siin omawalitsuse asutustel waba woli talitada. Teie nõuate nüüd uut omawalitsuse maksuseadust. Wäga hea, anname täna maksuseaduse wälja, aga ega see ei wabasta omawalitsuse asutusi poliitilisest wastutusest. Ja kui nemad oma

eelarwet kokku seawad, peawad nemad samuti talitama kõige suurema kokkuhoidlikkusega. See on muidugi halb, et praegu seadus tuleb aasta lõpul, aga asjaolud on niisugused olnud, et ei ole saanud warem. Ja kui Riigikogu liige Johanson ütleb, et niisugune seisukord olla üks suurem muhk meie sisepoliitikas, siis mina ei tahaks seda mitte uskuda. (L. Johanson (sd.): On suuremaid ka, wäga õige.) Aga kui see ka nii oleks, siis wõiksin ma siiski wäga kerge südamega öelda, et sellejuures mitte midagi katki ei ole. Ja mitte ainult meil ei ole see nõnda, waid ma olen meie omawalitsusi wõrrelnud teiste maadega, ja olen leidnud, et nad on meie juures lahedamalt töötanud, kui palju mujal. Wõtame näiteks Poola. Hiljuti käisid kaks Poola omawalitsuse tegeledasi siin Tallinnas ja pärisid meie omawalitsuse olude üle seletust, ja omalt poolt seletasid oma olude üle. Ja tuli wälja, et nemad on alles selles seisukorras, milles meie olime 1921 aastal, kui tõesti ei osatud kuidagi wiisi teha ega talitada. Muidugi keskwalitsus pigistas kokkuhoidmisele, sest tulusid ei olnud kuskilt saada. Meie saime sellest üle, aga seal näib, et nemad on alles weel selles seisukorras. Samasuguseid häáli kuulen ma ka teistest naabermaadest, et nemad on oma omawalitsuse asutustega hädas, et tulusid nendel pole, aga suuri kulusid tehakse. Ei wõi öelda, et meie omawalitsuse asutuste majapidamine wäga laiali oleks pillatud, nii, et nemad ülemäära kulutaks, waid neil on kokkutõmbamise ajajärk juba mööda saamas. Ja ega siis tõsiselt wõttes meie omawalitsuse asutustes tulude poolest ei tea mis lahti ei ole. Kui siin pahemalt poolt tuuakse ette, et wallawalitsused on pidanud tulude puudusel 5 marka wallawaesele maksma, siis oleneb see sellest, et meil hoolekande-seadus on wastu wõtmata. Praegu meie arutame teda, ja kui ta wastu wõetakse, siis pannakse sellega omawalitsustele suuremad kulud peale ja siis peame meie ka tulusid leidma. Aga kui hoolekande-seaduses mitte normid kindlaks ei määrata, palju peab ühele ehk teisele waesele maksma, siis ka suuremate tulude juures oleks wõinud juhtumisi ette tulla, et waestele ometi mitte kõrgemas normis ei makseta. See oleneb täitsa walla poliitikast. Nii et iseenesest, ma ütlen, meil ei tea mis weel selle poolest lahti ei ole. Kõik käib jõudumööda, ja kui meie riigi

eelarwe raskustest üle oleme saanud, siis saame ka sellest kohapeal üle. Iseäranis tahaksin ma aga protesteeriwalt ülesse astuda pahema poole märkuste wastu, nagu oleks siseministeeriumi, eriti minu poliitika wäljendanud miskisuguseid kitsendusi, mis mitte seadusel ei põhjene ja seadusega ette kirjutatud ei ole. Mina olen ikka palunud öelda, milles meil omawalitsuste poliitika wildak on olnud, ja kus on need kitsendused olnud. Mina olen ka ajalehest lugenud, et siseministeerium wäljendawat alalhoidwat poliitikat omawalitsuse alal, ja et see poliitika olewat reaktšionäärne ja kitsendaw. Ma ütlen, aga, et ma pole kuulnud ühtegi näidet selle kohta, milles on see siseministeeriumi reaktšiooniline poliitika ennast wäljendanud. Ma wõin öieti rohkemgi öelda, et näiteks suuremas osas haritud Euroopast praegusel korral ei ole wabamat omawalitsust kui meil. Kui wõtame isegi meie linnaseaduse, mis annab teatawad kitsenduse võimalused keskwalitsusele, see tähendab praegusel korral siseministeeriumile, siis öelge, kus olen mina linna omawalitsusi kitsendanud selles ulatuses, nagu seadus seda lubab. Teie teate, et ka linna omawalitsuste üle on otstarbekohasuse järelwalwe võimalik, kuna maakondade kohta seda ei ole. Aga öelge, kus on tarwitatud otstarbekohasuse järelwalwet linnawalitsuste üle. Ikka selle weneaegse hingeoluga ja weneaegse hingeeluga tulakse meil keskwalitsust arwustama. Seda kuuleme meie just pahemalt poolt. Pean ütleva, et just eriti meie pahempoolsed poliitilised tegelased on nii läbi imbumud weneaegsest waimust, et nad praegu muud ei näe kui tagasitõmbamist ja ei tea missuguste kitsenduste maksmapanemist. Ma paluksin öelda, kus need kitsendused siis on, eriti omawalitsuse alal? Lätis ollakse tõesti omawalitsuste kokkutõmbamisel ja mis kõige huwitawam, Läti sotsiaaldemokraadid aplodeeriwad sellele poliitikale, — maakonna omawalitsuste ärakaotamisele, sellepärast, et maakonna omawalitsused ennast laiutawad, suurt ametnikkude hulka peawad ja suuri wäljaminekuid teewad. Nüüd tahetakse Läti sotsiaaldemokraatide poolehoidmisel ja nende poolt hääletamisel maakonna omawalitsust sisse seada ühe ametnikuga siseministeeriumi nimetusel ja kahe ametnikuga waldade walimisel. Nemad põhjendawad seda ka demokraa-

tia nõuetega. Olukord nõuab seda ja see on demokraatlik. Ma ei tahaks uskuda, et meie sotsiaaldemokraatidel põhjust oleks rohkem demokraatlikud olla eestlase tagasihoidliku waimu juures, kui Läti sotsiaaldemokraatidel nende agresiiwse, rohkem temperamentliku waimu juures. Meie niisugusele sihtjoonele asunud ei ole. Tõin ette need andmed selleks, et näidata, kui aluseta on teie wäited, nagu oleks meil mingisugune reaktšiooniline poliitika omawalitsuse alal ja et meil olewat mingisugused muhud meie sisepoliitikas, jne. Kui sellest kõneldakse, siis sellepärast, et meil on niisugune hingelaad. Sõna „omawalitsus“ on püsinud mõistena, mida waja arwustada pole. Mis omawalitsus teeb, see on kõik hästi tehtud. Keskwalitsus ja ministeeriumid need on need alalhoidlikkuse pesad. See on aga täielik Wene waade. (Segane wahelhüüe L. Johanson'i (sd.): poolt. J. Holberg (põl.): Härra Johanson ei ole muud waimu näinud, kui seda püha Wene waimu. J. Wain (sd.): Holberg, see ikka räägib kui pangapõllumees.) Wõin öelda, et see on kõik kooskõlas waadetega, millest ma siin olen kõnelenud, ja ühtegi minu waadetest omawalitsuste kohta ei ole saanud teie weel ümber lükata. Mitte midagi sellest, mis ma siit kõnetoolilt ette kandisin. (Segane wahelhüüe pahemalt poolt.) Ei, meie kord kõnelesime sellest, kuid siis ei olnud Teil ka mitte midagi ette tuua. (Segased wahelhüüded.)

Juhataja **L. Raudkepp** (helistab): Palun rahu!

Siseminister **K. Einbund**: Austatud Riigikogu liikmed! Lõpuks puudutaksin weel üht asja. Millest tulewad omawalitsuse puudujäägid? Sellest on mitmel korral kõneldud. Põhjused on kahesugused. Ühed on puhtelarwelised, ja teised, neid wõiks nimetada, maksu-määralsed, wõi mis ühenduses on maksuwõtmise võimalusega. Puhtelarwelised põhjused on meil ka osaliselt praegugi weel olemas. Nimelt, tendents eelarwet võimalikult laialt kokku seada. Eelarwet peaksime praegustes oludes hakkama kokku seadma tulude osast, see tähendab, kalkuleeritakse kõige esmalt tulude võimalused, siis peale selle wõetakse ku-

lud ja katsutakse eelarwe tasakaalu wiia. Omawalitsuste kohta wõin praegu oletada wastupidist nähtust wõi wastupidist tendentsi. Mina tean mõnda osa omawalitsustest, kus eelarwe kulude-osa seatakse kokku ja hakatakse tulusid otsima. Kui üksikuid tulusid ei ole, siis kirjutatakse, et laenudest on saada niisugune ja niisugune tulu, ja sellega on eelarwe tasakaalu wiidud. Kui eelarwe wällast läheb maakonnawalitsuse kätte, seal protesti, alles siis hakatakse eelarwet kokkutõmbamise sihiga uuesti läbi waatama. Niisuguse kokkuseadmise tagajärjel loomulikult tõusewad produktiivsuseta wäljaanded. Waldade juures wõime tähele panna produktiivsuseta wäljaannete kõrget protsenti. Linnade ja maakondade juures on see aga märksa wähenenud wiimase paari aasta jooksul. Waldade juures näiteks administratiiw walitsemise kulud tõusewad kunni 28%, sealjuures ei ole waldadel politseid ega sõjawäge. (M. J u h k a m (töer.): K e s k a s u t u s t e a s j a a j a m i n e.) Osalt on see sellega seletataw. Aga linnawalit-sustel on ka keskwalitsuse asjaajamine, (W a h e l h ü ü e k e s k e l t.) Noh, ei wõiks seda just mitte öelda. Igatahes keskwalitsuse ülesannete täitmine toob ka kulu juurde. Aga meil on wõimalus olnud wõrrelda waldu mõnede wälismaade wastawate omawalitsustega. Seal on administratiiw kulud kooskõlas meie praeguste linnade administratiiw kuludega: need on umbes 14—15%, kuna meie waldades aga administratiiw kulud on 28%. Ja nii näeme ka, et nad erinewad: mõnes wallas on nad suuremad, teises aga vähemad. Kõik see oleneb sellest, kuidas määratakse seal päewarahasid ja kuidas palkasid maksetakse, kui palju on wallawanema abisid, kui palju sekretääre ja nende abisid. Üldse oleneb see kokkuhoidlikust majapidamisest jne. Nii et eelarwe puudujääkide põhjused on ka puht ökonomilised. Aga nad wähenewad aast-aastalt ja meie jõuame loomulikku olukorda.

Teine põhjus on maksumäärade põhjus. See oleneb seadustest, sellest olen ma kõnelelnud juba hommikul, nii, et selle juures enam ei peata. Puudujääkide põhjused, need kaowad aasta-aastalt, selle järele, mida rohkem kaine asjaajamine omawalitsustes maad wõtab. Ja sellepärast ei wõiks enam mingisuguseid takistusi selleks olla, et nende põhimõtete ja

printsipide järele meie omawalitsuse maksusid korraldama hakataks, millest kõnelesime hommikupoolsel koosolekul. Senniseks aga paluksin ma küll Riigikogu see ajutine seadus käesolewa aasta kohta wastu wõtta. Ja mina tahaksin loota, et tulewal aastal, vähemalt waldade kohta, see enam ei kordu. Arwatawasti tuleb maakondadel weel dotatsioonidega läbi ajada. Nende maksude korraldamine jätta ületulewa aasta peale. Sellega aga oleksime meie waldade puudujääkide ajutistest seadustest üle saanud. Küll oli kawatus täies ulatuses kõigi omawalitsuse puudujääkide katmist likwideerida maksuseadusega, nende põhimõtete alusel juba tulewast aastast. Aga pean kartust awaldama, kas erakorralise aasta pärast see meil wõimalik on, et maksuseadusi radikaalselt ümber töötada. See tähendab, riigi eelarwest osa omawalitsustele anda. Kas seda wõimalik teha, selle juures peab pisut kahtlema, kuigi need kawatused olid. Aga igatahes kindel on, et waldade kohta see enam korduda ei tohiks, kui olud erakorraliseks ei muutu.

Mingisugusest walimise tsensusust hommikusel koosolekul ei kõnelelnud. Sellepärast oleks wastawate järelduste tegemine ekslik. Edasi peaksin ütleva, et omawalitsusasjade peawalitsus ei ole suur asutus, nagu Riigikogus täna kõneldud, waid ta on kujundatud ainult järewalwe jaoks. Ametnikkude arw on seal 5-6. (L. J o h a n s o n (s d.): S e i t s e l) Minu arwates on kuus ametnikku. Aga nii siis seitse. Teil on see minewa aasta eelarwe-kommisjonist meelde jäänud. See ei ole mitte suur koosseis. Wõrdlen Läti omawalitsuse departemanguga, kus 28 ametnikku on. Ja waadake, waldade järewalwe on ka seal maakondade käes samuti kui meil. Kõnelda meil suurest asutusest oleks wähe põhjust. Öiendamiseks peaksin weel ütleva, et nii palju, kui minul teada, 2—3 miljardilist toetust riigikassast ühelegi tööstusele ega eraettewõttele antud ei ole. Kui siin wähest jutt on pankade laenudest, siis on see iseasi, aga walla omawalitsustele suuremal arwul laenude wõimaldamine ei ole mitte otstarbekohane. See wiiks nende seisukorra weel halwemale teele, kui praegu.

J u h a t a j a L. R a u d k e p p: K u u l u t a n w e e r a n d t u n n i l i s e w a h e a j a.

Waheaeg algab kell 7.40 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 8 õhtul.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

J. Wain (sd.): Lugupeetud rahwaesitajad! Pärast waidlusi, kus mõlemalt poolt seletati, et maakondades ja eriti waldades, puudujäägid poliitiliste wastaste asjaajamise pärast tekkinud on, ei tahaks selle küsimuse juures enam peatada. Küll aga kordaksin seda ühte lauset, mille koha pealt wahele hiiüdsin ja nimelt, et kui linnades omawalitsuse esituskogud pahempoolsemad on, ja seda ei eita wist ka parempoolsed kõnelejad, kuidas oskaksid siis pahempoolsed tegeled linnade eelarwed tasakaalu wiia? (W a h e l h ü ü d e d p ö l l u m e e s t e r ü h m a s t.) Ma arwan, et teil peaks wähem põhjust olema kahelda oma rühma liikme, siseminister härra Einbund'i kõne tõe juures, kui minul, ja härra siseminister ütleb, nagu teie seda stenogrammist lugeda wõite, et linnad on oma eelarwed tasakaalu wiinud, kuna maakonnad ei ole aga seda mitte suutnud. Maakondade liit on ettepaneku teinud, mida tuleks puudujääkide käsitamisel arwesse wõtta. Peab teadma, et seal tegemist pole pahempoolsete oskamatusesega, waid tegemist on puht paratamatusega, mida niisugusena wõtta tuleb.

Mina ei saaks ka kunagi pooldada seda arwamist, millega härra siseminister lõpetas, et wäga tähtsal määral on meie waldade eelarwed puhteelarwelised, mida wõidakse korraliku asjaajamise juures wiibimata wähenendada, ja wõidawat isegi waldades wiia tasakaalu. Et ühes wõi teises kohas suudetakse eelarwe tasakaalu wiia, on täitsa arusaadaw, sest ühes wallas on joogikohad, kuna teistes seda mitte ei ole, ja joogikohad on maksuallikas, mida meie omawalitsuse üksused kasutanud on ja mida rõhutas just jällegi teie tiiwast kõneleja, härra Lattik. Kuna aga üksikutes waldades eelarwe tasakaalu on wiidud, siis ei näita see weel, et sealgi asjad korras oleksid. Kui meie suudaksime pingutada ka teistes waldades eelarwe tasakaalu, nagu seda on pingutatud üksikutes waldades, siis kestuks samane hääbumine, nagu see igalpool juba maad on wõtnud. Kaua edasi see kord rahapuudusega ometi ei saa kesta. Teie peate teadma, et meie

wallamajad, meie koolimajad on remonteerimata, mõned juba isegi aastakünned. Wäga hea, kui seal tegemist oleks ainult sisemiste seinte wärwimisega, aga kui hoone wajab wälilist remonti, nagu katusteparandamine, siis peate teadma, et kui weel mõni aasta nii läheb, ei saada enam wäikeste summadega remonte teha. Walla- ja koolimajad mädanewad, nende remont nõuab paiguti isegi sadasid tuhandeid markasid.

Pahemalt poolt toodi ette teatud määral sihilikku talitamist ja süüdistati, et ei ole loodud wõimalusi waldade eelarwed tasakaalu wiia, ei ole antud sellekohaseid maksuseadusi wälja, siis ei saa teie neid süüdistusi tagasi tõrjuda. Meie seadused oma kolmweerandis, kui mitte rohkem, on lappimised; mitte üksi parandused ei ole tehtud, waid ka parandustele on parandused tehtud. Inimesed on wiidud igasuguste parandustega täitsa wõimatusse seisukorda, sest kellegi pea ei pea meeles, kui palju neid lõpuks on. Kui aga kuskil parandused tegemata on jäänud, siis on need jäetud tegemata meie omawalitsuste maksualade juures, üldse meie omawalitsuse asjade, omawalitsuse põhimõtete wäljatöötamise juures. Täitsa loomulik ja arusaadaw on, et omawalitsused wõiwad iseseiswaks wälja kujuneda, Selle kujunemise juures ei tohi lasta neid aga sarnasesse seisukorda minna, kus nad hiljem 10 korda suuremaid kulusid kandma peawad, kus omawalitsuste warandused nüüd häwinewad ja warisewad. Kas tulewal aastalgi midagi paremat tuleb, seda on raske ennustada. Meie peame nüüd aga küll tunnistama, et juba 1921 a., toonitati, et isikumaks on hädakorraline asi: wõtame nüüd isikumaksu wastu, küll me järgmisel aastal leiame teise tee. 1922 a. oli seesama troost, kuigi teiselt poolt juba ägedamalt wastu waieldi. Sarnaste lootusteandmistega lõppude lõpuks kedagi uskuma panna ei saa. Härra rahaminister Westel ütles, et isikumaksu wõtmine õigusewastaseks maksudesüsteemiks kipub muutuma. Selle süsteemi wastu peab wõitlema ja teda ei tohi lasta nii omapäraseks ja koduseks saada, et isegi kohade peal ta wastu enam ei tõrgutaks. Härra siseminister ütles, nagu oleks keegi omawalitsuse tegelane soowitanud, et kui tahetakse maksu määrata, siis ärgu iseseiswaid maksusid omawalitsustele wõimaldatagu, waid antagu ikka riigi

maksu osa. Täitsa wõimalik on, et mõnel pool juba omawalitsuste puudujääkide katmisega niisugune meeoleolu tekkinud on, niisugust pahameelt on sünnitatud, et ei juleta seaduse läbi maksusid korjata, waid tahetakse nii „muuseas“ sisse wõtta. Iseenesest seaduste alusel wõetawad maksud, enam-wähem õiglaselt jaotatutena, ei pahanda meie kodanikka. Meie kodanik on õppinud wanast ajast oma maksu kandma. Kui aga niisuguste iseseiswate maksude wastu pahameel tekkinud on, siis sellepärast, et seda on sihilikult tekitatud. Mida tahetakse sellega kätte saada? Kas omawalitsuse mõtte allakiskumist? See on nende rohkem teada, kes seda poliitikat nii juhtinud on, et nad kolm aastat oma lubadusi täitnud ei ole, omawalitsuse maksuseadusi täiendanud ei ole.

Kui härra siseminister tähendas oma kõne lõpus, et tema ei ole tsensusest mitte rääkinud, siis oldakse tegewusega tsensuse poole sihitud. Mina märkisin härra siseministri, niisama ka härra Tonkman'i sõnad üles, mis selle kohta käisid. Need olid järgmised. Härra siseminister ütles: „Ei saa tunnistada, et omawalitsuste walitsemisest wõtaksid osa need, kes maksusid ei maksa.“ (Siseminister K. Einbund: Mitte üksikute kohta, waid kihi kohta ütlesin ma seda.) Kui teie mõne kihi eelmaldade praeguse aktiivse ja passiivse walimisõiguse juurest, siis olete walimisõigust kitsendanud. Härra Tonkman omalt poolt tähendas, et see maksu, kes esitatud on. Rkl. Piiskar juba näitas, et tuleks siis walimiste juures igalt ühelt küsida, kas temal maksukwiitung on ette näidata, wõi mitte. Nendest lausetest ei saa kõige parema tahtmise juures midagi muud wälja lugeda, kui et walimise õigus jäetakse ainult jõukamate kätte. Siis saaks niisugused omawalitsuse esituskogud, mis wastuwõetawad oleks praegusele keskwalitsusele. See on laul minewikust. Kohapealt tähendasin, et üks meie linna rühmitustest ja nimelt Balti konstitutsiooni partei, 1906-da ja 1907-da aasta ümber „konstitutsioonella“ ehk lihtsalt „nella“, nõudis, et olgu esitatud ainult need, kes maksusid maksawad. (Wahelhüüe paremalt poolt.) Härra Tonkman tõlgitseb „nella“, põhimõtet oma sõnadega, kuid kuuldu ikkagi „nella“ mõtte kordamine. Kuid „nella“ juhtmõte on meile endiselt

wastuwõtmatu. Wallamaksude kohta praegusel kujul peab ütleva, et nad isegi „nella“ tegewuse ajal niiwõrd ülekohtused ei olnud, nagu nad praegu kipuwad saama. Kui härra siseminister tähendas, et üksikutes waldades 5-rublani wallamaks pea peale tõusis, siis oli see peaaugalikult 1900 aasta ümber. Hiljem hakati ka waldades maksusid korraldama: Pandi maksud tööstusettewõtete, äride peale... (J. Holberg (põl.): Mina maksin pearaha 12-dal aastal.) Mõni niisugune wald oli, kuid see ei olnud mitte normaal nähtus, 1903—4-st aastast hakati waldades liikumata waranduse peale maksusid panema ja ilmasõja ajaks oli see süsteemiks saanud. Ainult see osa, mida waranduste pealt ei saadud, wõeti peade pealt, see aga oli hoopis wäikene. (Siseminister K. Einbund: Tendents oli progressiivne.) Progressiivne, mida pearaha, kahjuks mitte ei ole jamillele 3 aasta kestel lähemale ei ole jõutud. Maksu rohkuse järele omawalitsuste juhtimise eesõigusi andma hakates jõuaksime seisukorrani, kus ei oleks tarwis muud, kui wõtta linna maksuametist andmed, kuidas linnale maksusid maksetud ja 100 suuremat maksjat moodustaks näituseks Tallinna wolikogu. (Wahelhüüe põllumeeste ridadest: Mis seal Wõhmas on?) Tuletate ikka mulle wenda meelde. Meie oleme kaks täisealist inimest ja mõtleme igauks oma peaauga. Kuid Teie, härra Holberg, räägite siis, kui pangapõllumehed räägiwad, nagu sant naerab sel ajal, kui pererahwas. (M. Martinson (põl.): Tähendab, ta ei kutsu Teid jõuluks külla!) Kui minu parteiseltsimees Johanson ettepaneku tegi, silmas pidades, et meie waldade peal on praegu rohkem riiklikka ülesandeid, kui neid oli enne rewolutsiooni, kui neid oli tsaariajal, et sellepärast tuleks wõtta niikaua, kui meil korralikku maksuseadust ei ole. riigikassast summasid ja puudujäägid katta, kuiwõrd nad riiklikkude ülesannete täitmisel tekkinud. Kui teie küsite, kust niisuguseid summasid wõtta tahetakse, siis tuletage meelde, kust teie teisi summasid katta tahate. Maanteede-seaduse arutamise juures olla teie poolt tähendatud, et 500 miljonit, mida selle kohustuse raha peale ülewimise juures tarwis läheb, kerge leida on. Kui teie 500 miljonit leiate, ehk leiate ka 50 miljonit, ja wast kergema waewaga. Mis

puutub sellesse, et käesolewas seaduses on ette nähtud ka maamaks, siis on see enam fiktsioon, nagu eelmise tulumaksu lisa. Teie rehkendate sellega, et omavalitsuse esituskogudes maal teil suurem enamus on, kui linnades. Need esituskulud ei lähe maamaksu peale, nagu nad ei läinud mitte tulumaksu lisa võtma 1922 a. Et meil pahemal pool istujatel kahe aasta nähtused meeles on, siis ei rehkenda meie selle paarirealise maamaksu fiktsiooniga põrmugi, vaid võtame ka selle seaduse, kui puhtkujulise isikumaksu seaduse vastu järsult eitawa seisukoha.

Maamaks, nagu see seadus teda võtta võimaldab, ei kataks puudujääke. Ka langeks ta kohati enam asunikkude peale, sest mõisamaa oli suuremate laenude saamise sihiga kõrgemalt hinnatud. On aga isikumaks tõesti ka teie eneste teada ainult veel 1923 a. puudujääkide katteks, siis katse puudujäägid riigikassast, ning paberiuputus oma kuludega jääks ära.

A. Jõeäär (sd.): (J. Holberg (põl.): Mitu tundi Teie tahate kõneleda?) Ma luban endale õige lühidalt vastu waielda mõnele wäitele, mida siin lugupeetud Riigikogu liige härra Jürman ja siseministr ette tõid ja mis minu parema tundmise järele ebaõiged on. Niihästi härra Jürman, kui ka härra siseminister, analüseerides meie waldade puudujääke, tulid ühesugusele otsusele, nimelt, et puudujäägid esimeses jões olewat puhtelarwelised. Härra siseminister tähendas: omawalitsustel olla tendents, eelarweid võimalikult laiemalt kokku seada. Ennemini seatakse wäljaminekute eelarwe kokku ja siis alles sissetulekute. Ja samuti ka härra Jürman leidis, et mitte meie kodanliste erakondade poolt heakskiidetud walitsuse maksupoliitika ei olla süüdi selles, et omawalitsused eelarwete kokkuseadmisel puudujääkidega wõitlewad. Tema tunnistab küll ka, et ülesanded omawalitsustel on suurenenud, mis nõuawad suuremaid kulusid, kuid siiski arwas ka tema, et suurelt osalt omawalitsused ise süüdi on, selle tõttu, et nad kulusid, mis lähewad omawalitsuse ametnikkude ülewalmiseks, eelarwesse wõtawad suurematena, kui seda lubada wõiks. Mis puutub sellesse, nagu awalduks omawalitsuste eelarwete kokkuseadmise tendents neid võimalikult laiutada, siis peab sellele

kõige kategoorilisemalt vastu waidlema. Teatud sunduslikud kulud, eestkätt just hariduslikud kulud, tulewad eelarwetes ülesse wõtta, selle peale waatamata, kas sissetulekuid nende katmiseks on wõi mitte. Kui ma mitte ei eksi, siis olid wist Tartu maakonnawalitsuse eelarwes kord hariduslikud kulud suuremad, kui terve selle eelarwe sissetuleku pool näitas. Sellegi peale waatamata protesteeris omawalitsusajade peawalitsus selle eelarwe vastu rahukogus ja nõudis, et maakonnawalitsus peab eelarwe tasakaalu wiima, olgu küll, et see tegelikult täiesti wõimatu oli. Osalt samasuguses seisukorras on walla omawalitsused. Neile on seaduslikud kohustused peale pandud koolidele ja õpetajatele korterit muretseda ja koolide majanduslikka kulusid katta. Need on sunduslikud kulud ja tulewad tingimata wastawate seaduste põhjal eelarwesse ülesse wõtta. Kui lähemalt waadata, kuidas need eelarwed kokku seatud ja kui suure protsendi kuludest wälja teewad hariduslikud kulud, siis näeme, et nad eelarwes kõige suurema protsendi wälja teewad, ja nimelt 72 miljonit 242-st miljonist, see on 30%. Need on möödapääsematud kulud, mille juures küsida ei saa, kas sissetulekut selle jaoks on wõi mitte.

Siis edasi, waatame, missugused on teised kulud. Ma arwan, et hariduslikudele kuludele see on 30. protsendile, wõiks juurde lisada ka hoonete ehituse kulud, sest wallad ehitawad ainult koolimajasid, ja see teeb eelarwetest wälja umbes 12 protsenti. Kui need kokku arwata, siis saame umbes 42 protsenti, mis walla omawalitsuste eelarwetes hariduskulude peale läheb, see on peaaegu pool eelarwest. Sellejuures ei saa sugugi öelda, et wallad oleksid siin laitanud wõi koolimaju rohkem ehitanud, kui tarwis. Need on kõige hädatarwilikumad kulud, mis sennijani tehtud. Oleks waja ehitada uusi koolimaju miljardite eest. Hoolekandeval wõiks ju nõu pidada, kas seda wiit marka wallawaesele anda wõi mitte. See summa wõiks ju ka eelarwest wälja jääda, sest see raha on temale ka suremiseks wähenene ja ei jätku isegi nõõriostmiseks, kui ta ennast tahaks ülesse puua. Selle summa ärajätmisega suudaksime wähendada eelarwes kulusid 9 protsendi wõrra, sest hoolekandekulud teewad wälja kõigest 22 miljonit, see on

9 protsenti walla omawalitsuste eelarwetes.

Nüüd jõuaksime siis wallaametnikkude palkade juurde. Siin toodi ette härra Jürman'i poolt, et neile maksetakse palju suuremat palka wõrreldes ennesõjaaegsete aastatega ja sellepärast oleks tema arwates siin see koht, kus wõiks kokku hoida. Näib aga siiski, et see wäide mitte täiesti õigustatud ei ole, vähemalt nende andmete järele otsustades, mis siin ette toodi. Palkade kohta Saare maakonnas peab ütleva, et seal makstakse praegu markades vähem, kui meie kullakursi arwesse wõtame, kui enne sõda rublades. Wõib olla, et mõnedes teistes waldades wahekord teistsugune, kus 4000 marga ümber wallawanemale palka makstakse, kuid siin tuleb seda arwesse wõtta, et elukallidus meil tõusnud on mitte kullakursile wastawalt, waid palju rohkem. Selle tõttu oleks see loomulik nähtus, mitte ainult wallawalitsustes, waid ka igalpool teistes ametiasutustes, wõrreldes palkasid ennesõjaaegsetega, et neid tuleks tõsta mitte kullakursiga, waid üldise elukallidusega kooskõlas. Siinjuures peab tunnistama, et isegi meie riigiametnikkude praegused palgad elukallidusele ei wasta; meie wallaametnikkude palgad ei ulata aga ka riigiametnikkude palkadeni, nii et waewalt wõiks juttu olla sellest, et siin ülearu suuri palkasid makstakse. Ja nende palkade kogusumma eelarwes ei ole nii suur, kui härra siseminister seda tähendas, et 28% walla eelarwest läheb wallaametnikkude palkadeks, waid meie wallaametnikkude palkadeks läheb 54.844.000.— kogu waldade eelarwe on 242 miljonit, see on umbes 20%, umbes $\frac{1}{5}$ läheb palkadeks, kuna aga järelejäänud osa on majanduslikud kulud, küte ja walgustus, mis siin on arwatud 14 miljonit, kantseleikulud — 5 miljonit. Neid summasid ei wõi ometi ametnikkude palkade arwele kirjutada.

Kui wõrdleme riigi eelarwes üleswõetud ametnikkude palgasummat ja nende palkade koguprotsenti waldade eelarwetele, siis selgub, et wõrreldes riigiga tulewad walla omawalitsused palju odawamini wälja. (Siseminister K. Einbund: Seda ei wõigi wõrrelda, sest siin on sõjawägi ja politsei juurde arwatud.) Mina jätan sõjawäe arwest täiesti wälja. Wõtame ainult need summad, mis lähewad puht palkadeks, sõjawäe toitlus- ja

kraamiwarustus maha arwatud. (Siseminister K. Einbund: Kus Teie siis wõite wõrrelda seda?) Siiski wõtame ja waatame, kui palju see wälja teeb, nimelt ligi 3 miljardit korralikust eelarwest, mis 5.654.275.000 marka suur, seega üle 50 protsendi — siinjuures rehkendan ainult palgad, esituskulud, sõidurahad, nii et, kui meie wõtame ülesanded walitsemise alal, mida tuleb meie wallaomawalitsustel täita, peale oma otsekoheste omawalitsusliikkude ülesannete, — meie walla omawalitsused täidawad näiteks riigimaksude sissenõudmise ja üldse kodanikkude maksustamise alal palju suuremaid ja keerulisemaid ülesandeid, kui endistel aegadel, mis neilt nõuab suurema arwulise tööjõu ametispidamist, ilma et riik selle eest lisatasu maksaks. Kui meie neid andmeid wõrdleme, siis peame sellele otsusele tulema, et wallaametnikkude aparaat, riigi omaga wõrreldes, wäga odaw on. Kolmneljandikku walla omawalitsuste ametnikkude tööjõust läheb riiklikkude ülesannete teostamiseks, mida enne wallad mitte ei täitnud, ja kõige selle peale waatamata ei tee kogusummas ametnikkude palgad rohkem wälja, kui 20%. Ja ometi on ka kogusummas waldade kulud wäga ja wäga wäikesed, (Siseminister K. Einbund: Ainult mõne teise maa waldadega wõiks wõrrelda!) ma arwan, kui meie wõiksime oma waldade eelarweid wõrrelda mõne teise riigi waldade eelarwetele, eriti kui suur protsent läheb seal ametnikkude palkadeks ja kui palju meil läheb, siis kõneleksid andmed meie waldade kasuks, samuti kui riigi eelarwete wõrdlus meie kahjuks. — Ma arwan, et need etteheited, mis siin toodud selle kohta, et meie wallaametnikkude palgad suured on, wõrreldes teiste samasugustega, on täiesti põhjendamata. Edasi, härra Jürman ei wõinud üldse muud põhjust puudujääkide tekkimiseks ette tuua, kui seda, et wallaametnikkude palgad suured on ja et selle tõttu puudujääkide kaotamiseks neid vähendada tuleks. Kui meie selle seisukoha õigeaks tunnistame ja arwesse wõtame, et nagu härra minister seletas, teistes maades normaal protsent ametnikkude palkadeks eelarwetes linnades ja mujal on 15, tähendab, siis on ülearu wälja antud 5%. (Siseminister K. Einbund: Ei mitte!) Noh, kui palju Teie siis arwate. (Siseminister K.

Einbünd: 12 kunni 13%.) Wõtame siis kirik keset küla — 10%, mis Teie arwates täiesti ülearune. Aga ma julgen siin tõendada, et see nii ei ole, et meil ülearu palkasid ei makseta ja et meie wallasekretääriilt, kes 4000 marka kuus saab, wõimatu on poolt palka maha wõtta, sest ei jätku 2000 margast neile äraelamiseks. (Chr. Arro (põl.): Saawad ka 9000.) Ei, niisugust walda meil ei ole. (J. Holberg (põl.): On küll!) Ei ole, wõi kui on, siis mõned väga üksikud. Keskmine palk on 4000 ümber. Kuid ka sarnasel juhtumisel, kui meie jätaksime wallawanemad täiesti ilma palgata ja sekretääride palka poole wõrra vähendaksime, siis sellega meie ikkagi kõiki waldade puudujääke katta ei saa. Kõige optimistlikumal korral, kui meie ühineksime täiesti härra siseministri wäljarehkendustega, jääks meil ikkagi 24 miljonit marka puudu ja seda puudujääki ei saa juba kuidagi kõrgete palkade arwale kirjutada. Tähendab, puudujääkide põhjused peituvad kuskil mujal. —

Nüüd edasi minnes abinõude leidmisele puudujääkide kõrwaldamiseks, sest tegelikult on puudujäägid olemas, olgud nad siis kuidas tahes tekkinud, ja on waja neid katta; tuleb järgmist tähendada: Selle küsimuse juures härra Jürman arwustas kaunis põhjalikult tulumaksu ja maamaksu, kuid jättis arwesse wõtmata, et keegi kõnelejatest, vähemalt neist, kes pahemalt poolt sõna wõtsid, ei ole nende maksude suurendamist puudujääkide katteks nõudnud, waid meie toonitاسime seda, et waldade käesolewa aasta puudujääk tuleks riigi kanda wõtta ja wastawalt riigi 1924 a. eelarwet vähendada. See oli meie ettepanek. Ja kui mina siit näiteid ette tõin, siis ma ei puudutanud mitte tulu- ja maamaksu, waid peajasjalikult muid maksusid, mille abil waldade omawalitsuste wäljaminekuid tahetakse katta ja nende juures väga lugupeetud härra Jürman ei arwanud tarwilikuks mitte peatada, olgugi, et ta seda lubas teha minu wahelhüüde peale. Ma peaksin küll põllumeeste esitajatele küsimise ette panema, et kas nemad tõepoolest wast ei tuleks kord sellele otsusele, et ammugi oleks aeg ka meil asuda mitmete sarnaste maksude sisseseadmisele, missugused teistes riikides seal walitsewa kodanluse poolt juba aastakümnete eest on sisse seatud. (J. Laidoner, (põl.): Kui meie ka kümme aastat

elame, siis on meil ka teatud maksud sisse seatud.) Siis on härradel põllumeestel just samasugune seisukoht, kui härra siseministril. Waadake, Inglismaa on paarkümmend aastat... (J. Holberg (põl.): Paarsada aastat!) ...ja, ma tahtsin seda ka korrigeerida ja öelda, paarsada aastat, oma maksusüsteemi arendanud, kuid siseminister ütles paarkümmend aastat. Kui meie nüüd sellele seisukohale asume, et meie peame sama tee algusest lõpuni läbi käima, peame sealt peale hakkama, kust Inglismaa kahesaja aasta eest peale hakkas, siis ma arwan, et meil tuleb ka vähemast kaksada aastat oodata senni, kunni niikaugemale jõuame, et meie waldade puudujääkisid teistsuguste abinõudega katma hakatakse kui seda praegu tehakse. Ma arwan, et meil nende kogemuste põhjal, mida teised riigid aastasadade jooksul maksustamise alal omandanud, oleks wõimalik oma maksupoliitikat õiglaselt ja otstarbekohaselt juhtida, oma olude kohaselt ja meie ei pruugiks oodata aastakümneid ja sadasid, et meie kõik need arenemisastmed ise peaksime läbi käima. Ma arwan, et sarnane seisukoht ei ole õige. Kui meie näiteks wõtame sarnase maksu, nagu seda on joogiarwete maks Daanimaal, kus 20% wõetakse joogiarwete pealt kogukonna kasuks, siis ma arwan, et meil ei ole tarwis kaks-kümmend aastat oodata, ka mitte kolme aastat... (J. Holberg (põl.): Meil on ju wiinatshekid. — A. Jürman (põl.): Aga kui kõrge on trahterimaks Tallinnas? — Wahelhüüde paremalt poolt: Trahterimaksu wõetakse üks miljon!) ...teistes maades wõetakse trahterimaksu üle selle. (A. Jürman (põl.): Härra Martna'gi kartis, et liiga wõtawad, et see tõstab hindu.) Mina asun igatahes sellel seisukohal, et igasugused sarnased wäljaminekud, mida tehakse ilma tungiwa wajuadusega, nagu seda on joomine restoraanid, wõiwad suuremalt maksustatud saada. Kui inimesel on niipalju raha, et ta wõib lõbusa olemise toime panna, siis peab tal seda ka niipalju olema, et selle pealt teatud maksu wõib maksta. Ma loodan, kui meie rühm wastawa seaduseelnõuga esineb, et see siis teie poolt toetust leiab. (Wahelhüüde A. Jürmani (põl.) poolt.) Ärge Teie muretsege nende joojate eest, ega Teil ometi kahju ei ole,

kui mõni nendest riigile wõi kogukonnale maksu maksab, kes oma raha maha joob. Wõtame mõne teise maksu, näiteks luksusmaksu... (J. Holberg (põl.): On ka maksud koerte, hobuste ja lehmade peale. — J. Laidoner (põl.): Kõigeenne peab wallas see luksuses olema. — Naer.) Härrad põllumehed nähtawasti peawad hobuseid ja lehma luksuseks. Sarnast toredust meie küll maksustada ei taha. Mina wõtan maksustamise küsimuse wähe laialisemalt ja arwan, et ei ole waja kindlat wahet teha nende maksude wahel, mida waldadel on õigus peale panna ja nende wahel, mida riik peale paneb, sest et maksumaksja lõppude lõpuks on ikka üks ja seesama kodanik ja kui riik seab sisse luksusmaksu linnades ja wõtab selle abil teatud summad riigikassasse, siis wõib ju nendest summadest ka kehewematele waldadele toetust anda. (Wahel hüüe põllumeeste rühmast: Just seda meie nõudsim e.) Kuidas ta siis läbi kukkus? Just teie rühmast hääletatigi wastu, nagu seda härra Jürman toonitas, aga meie rühmast hääletati poolt. Kuna tulumaksu jagamise küsimus oli mitte puht-poliitiline, siis anti wist üksikutele rühmaliigetele wabadus hääletamisel, nii et igaüks wõis hääletada oma isikliku arwamise järele. (Wahel hüüe põllumeeste rühmast: Sellepärast ta kukkuski läbi!) Näiteks meie rühma liige Martinson tõendas täna, et tema ka poolt on hääletanud, nii et siin ei saa mitte öelda, nagu oleks tulumaksu äramääramisel omal ajal rühmade kaudu seisukohti wõetud, waid siin oli wõimalus igal ühel puht isiklikust seisukohast wälja minna.

Aga kui härrad põllumehed soowiwad wast pikemaid läbirääkimisi selle üle pidada, missuguseid maksusid meil mitte sisse ei ole seatud ja mida sisse seada wõiks, et wastawalt meie riigikassast nende maksude summadest waldadele toetust anda, siis wõiksin ju siin weel korrata mõnda nendest ettepanekutest, mida mul juhused on olnud siin juba enne teha. Oleks wäga huwitaw teada saada põllumeeste rühma seisukohta waranduste juurdekaswu maksu asjus, lisawäärtuste maksu asjus. Kas härrad põllumehed oleksid sellega nõus, kui meil seatakse sisse lisawäärtuste juurdekaswu maks? (Wahel hüüe põllumeeste rühmast: Seda mõtet

tuleks enne selgitada! — A. Jürman (põl.): Ja kust seda raha wõtta!) Raha wõib saada just niisuguste maksude sisseseadmise abil, mille läbi saadakse raha nendelt, kellel seda nii palju on, et nad wõiwad priisata ja prassida, mida teie Tallinnas sagedasti näha wõite. Kui teie siin lahtiste silmadega ringi waatate, siis wõite kindlale otsusele jõuda, et Tallinnas küllalt isikuid on, kellel raha rohkem käes, kui neil seda tarwis. (J. Laidoner (põl.): Kas teie arwate, et meie prassime?) Noh, leidub igatahes inimesi, kellel raha küllalt käes, sest ilma selleta ei teeks nad mitte sarnaseid asjata wäljaminekuid, nii kui kabareedes ja kõrtsides sadatuhandete läbilöömine. — Kui meie wallad kiratsewad ja puudujääkidega wõitlewad, siis selle tõttu, et meie maksusüsteem ei taba suuremaid sissetulekuid, et ei ole leitud abinõu, kuidas nende käest, kellel raha rohkem kui tarwis on, ühtegi osa sellest ära wõtta riiklikkude wäljaminekute katteks. Oleks meil sisse seatud maksud toredusajade, suuremate waranduste ja hõlpsate sissetulekute pealt, siis annaksid need mitu korda rohkem riigikassale, kui seda waldade puudujäägid wälja teewad. Siis wõiks ühe osa maksudest waldadele anda, wõi neile otsekohe riigikassast toetust maksta jõukamate arwel, keda linnades maksustatakse, kuid kes elawad maa kulul.

Lõpuks julgeksin mina härradele Riigikogu liigetele südametunnisega peale panna, et käesolewal juhtumisel tegemist on umbes kolmesajatuhande inimese tagantjärele maksustamisega, mis rahwa meeleolu peale wäga halvasti mõjuda wõib ja mis rahwaesitusele mitte täiesti ükskõik ei wõiks olla. (J. Laidoner (põl.): Keegi kodanik maksusid maksta ei taha! — M. Martna (sd.): Aga kus sarnaseid on? — Terwes ilma ei ole sarnaseid kodanikke, kes maksusid maksta tahawad!) Kui wõimalus on olemas ilma sarnaste iseäralikkude jõululingitusteta läbi saada, kui praegu mitmesajatuhandele kodanikule tahtakse walmistada, siis peaksime kõik abinõud tarwitusele wõtma, et rahwa meeleolu mitte asjata rikkuda.

Selle seaduse wastuwõtmisega panakse keskmiselt iga kodaniku peale umbes 150 marka ühekordset maksu, mis ühesugune on nii rikkal kui waesel ja kui

härta siseminister ütleb, et kuskil maal demokraatlikumaid omawalitsusi ei olla kui meil, siis peab ütleva, et kuigi temal õigus peaks olema tõendada, et meil omawalitsuse alal walitseb demokraatlik põhimõte, siis sarnasel korral, kui meie waldade puudujääke niisuguse maksuga, nagu siin selles seaduses on ette nähtud, katta tahame, minul weel suurem õigus on tõendades, et ei ole kuskil maal maksimas ebademokraatlikum ja tagurliisem maksupoliitika, kui seda meil on.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Reesen'i poolt on kwoorumküsimum üles tõstetud. Palun sekretääri helistada.

(Sekretäär T. Kalbus helistab kõrwalruumidesse. — Chr. Kaarna (töer.): Mõni wõiks kahele toolile istuda!)

Konstateerin, et koos on 51 Riigikogu liiget, sellega on kwoorum koos ja Riigikogu koosolek kestab edasi.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **E. Birkenberg**: Käesolewa seaduse kohta on juba nii palju räägitud ja mina tahan sõna wõtta ainult selleks, et wastata härta Wain'i wäidetele. Ma pean ütleva, et iga Riigikogu liige, kui tema asjadega mitte tutaw ei ole, wõib libedale teele sattuda. Härta Wain tõi siin oma kõnes ette, et meil on praegu endised mõisamaad palju kõrgemalt hinnatud, kui talumaad. See ei ole mitte õige, niisama ka, et maade hindamine selleks ette wõeti, et odawamat laenu saada. Härta Wain'il peaks teada olema, et laen enne seda juba saadud oli. Edasi, on meie Eestimaa pinnal 62% maad, mis suurpõllupidajate käes oli ja ülejäänud protsent kuulus talumaade hulka. On ka teada, et mõisamaid palju odawamalt hinnati, kui talumaid, ja et seda hindamist nüüd ümber oleks töötatud, ei ole mitte kuulda olnud. Sellega lasub nüüd talumaade peal palju suurem maksukoorem, kui endise mõisamaade peal. (J. Wain (sd.): Kas neid kõrgemaid hindamisi on wõi mitte...) Sellepärast teen ma ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

7. 1915 a. 9. jaanuaril antud ka-pitaalide pealt wõetawa maksu muutmise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**: Käesolewa seaduseelnõu algatajate, Riigikogu liigete Holberg'i ja Rütli poolt eelnõule juurdeliselatud seletuskirjaga ühines rahaasjanduse komisjon ja paneb ette seadust I lugemisel wastu wõtta. Selle seadusega kaotatakse ära obligatsioonide pealt wõetaw maks, mida sõjaajal wõeti 0,6% ja rahuajal 0,4% suuruses. Selle maksuga taheti tabada kapitaliste, kes raha obligatsioonide wastu laenuks andsid. Tegelikult aga kujunes asi nii, et see maks laenajate kanda tuli ja sellega ei ole see seadus, milleks tema wälja on antud, oma otstarwet mitte täitnud, eriti just meil, kus blanko-obligatsioonid laialt tarwitusel. Kui see seadus maksma pandi, protesteerisid ühistegelised asutused ja pangad tema wastu ja tagajärg oli see, et seda maksu ka Wene ajal mitte sisse ei nõutud. Eesti ajal on aga hakatud seda maksu jälle uuesti nõudma.

See maks toob wähe sisse. Nende andmete järele, mis rahaministeeriumilt saadud, on käesolewa aasta 10 kuu jooksul umbes 300 tuhat marka sisse tulnud, see teeb wälja umbes 30 tuhat marka kuus. Teisest küljest on maksuwõtmine kaunis kulukas ja maksumaksjatele tülikas. Seda silmas pidades, et temal sissetuleku mõttes suuremat tähtsust ei ole, ühines ka rahaministeeriumi esitaja selle seisukohaga, et seda maksu sarnasel kujul wõib kaotada. Teen ettepaneku seadus esimesel lugemisel wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Lugupeetud rahwasaadikud! Just praegu oli meil kõne all waldade puudujääkide katmise küsimus, kusjuures puudutati seda, et meil riik tarwitusele wõtmata jätnud terve rea maksusid, mis riigile wõimaldaksid suurendada omi sissetulekuid sedawõrd, et üle jääksid summad, mis wõimaldaksid kehewematele omawalitsustele toetuse andmise. Nagu saatuse pilkena järgneb sellele seaduseelnõule otsekohe seadus, millega tahetakse ära kaotada üht neist wähestest maksudest, mida endises tsaaririigis kapitaalide pealt wõeti. See on kõige kujukam näitus selle tõenduseks, missugust teed meil maksustamise poliitikas käidakse. See tee wiib tagurpidi. Arwa-

takse, et wõib kaotada kapitaali makse sellepärast täiesti, et need praegu wõrdlemisi wäikese osa riigi sissetulekutest wälja teewad. Arwatakse, et meil nüüd õige aeg selleks on kätte jõudnud, et ka neid wiimaseid otsekoheseid maksusid ära kaotada ja wõlgasid koguni sisse nõudmata jätta. Ma arwan, et kui see maks wähe sissetulekut annab, siis peaks teid leida püüdma, et ta rohkem sisse tooks, mitte aga teda ära kaotama. Wõlgade kinkimiseks ei ole aga mingit põhjust. Kõike seda arwesse wõttes hääletab meie rühm selle seaduseelnõu tagasilükkamise poolt.

Juhataja L. Raudkepp: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Iseküsimus on see, kuidas meil maksusüsteemi korraldada. Rahaministeerium leiab, et maks sarnasel kujul ei täida mitte oma ülesannet ja et maksu sissenõudmine kalliks läheb. Wõin ainult rahaasjanduse komisjoni nimel korrata ettepanekut, seda seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

8. Eesti ning Daani Islandi wahel kaubanduslikkude wahelokordade korraldamiseks 7. sept. 1923 a. wahetatud nootede kinnitamise seadus — III lugemisel.

tud nootede kinnitamise seadus.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja M. Martna (loeb): § 1. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubanduslikkude wahelokordade korraldamiseks 7. septembril 1923 wahetatud nooted tunnustatakse kinnitatuks.

Nootede tekstid ühes eestikeelsete tõlgetega awaldatakse alljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja M. Martna (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen terve seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

9. Eesti-Daani wahelise tööstuslikkude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja A. Tamm: See seadus sisaldab eneses ainult 2 paragrahwi ja on esitatud üldkommissjoni poolt Riigikogule wastuwõtmiseks, et kinnit

tada deklaratsiooni, mis on sõlmitud Eesti ja Daani walitsuse wahel 27. juulil 1923 a. Ehk küll walitsuse seletuskirjas tähendati, et tema oleks wõinud seda deklaratsiooni kinnitada ja sõlmida, ilma Riigikogule esitamata, siiski arwesse wõttes põhiseaduse § 60 pidas walitsus oma kohuseks seda seaduseelnõu Riigikogule kinnitamiseks esitada. Deklaratsioonis on ainult neli punkti, mis näewad ette, et Daani alamatel Eestis samasugused õigused on kui Eesti kodanikkudel ja ümberpöördult, Eesti alamatel Daanimaal. Mis puutub mudelite ja joonistuste tööstusalasse, siis näeb deklaratsioon ka ette ülesütlemise aja. Deklaratsioon hakkab maksma niipea kui ta on wastu wõetud. See seaduseelnõu tuli üldkommissjoni läbi wäliskommissjoni ja üldkommissjon tegi seal mõned wäikesed muudatused, nimelt § 2-se kohta. Seal öeldakse: „See seadus hakkab maksma tema awaldamisega „Riigi Teatajas“, aga mitte, et „see seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega“, sest deklaratsioon nõuab, et ta maksma hakkaks seaduse awaldamisega.

Teen ettepaneku üldkommissjoni nimel seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

10. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **A. Tamm**: See seadus on analoogiline esimesele, ainult selle wahega, et deklaratsioon on kolm artiklit nii, et üks artikkel on wälja langenud. Kõik nad on samasugused ja walitsuse seletuskiri on täielikult sarnane esimesele. Sellepärast teen üldkommissjoni nimel ettepaneku seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Üldkommissjoni aruandja rkl. Rei puudub; aruandjana on sõna komisjoni esimehel rkl. Jaakson'il.

11. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**: Käesolew seadus on niisama, nagu eelmised kaks, läbi waadatud wäliskomisjonis, ja Riigikogu poolt üldkommissjoni antud. Üldkommissjon waatas käesolewa seaduse läbi ühes teiste analoogiliste seadustega. Parandused, mis komisjon selles seaduses tegi, on need-samad, mis kahes eelmiseski. Teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Et üldkommissjoni aruandja rkl. Rei puudub, siis jääb wahele järgmine päewakorrapunkt — Eesti-Saksamaa wahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus.

12. Wene ajutise walitsuse poolt 29. juulil 1917 a. antud määruse VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse § 363 maksmapanemise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Enne rewolutsiooni oli maksew wangimajade tööde kohta järgmine korraldus: üks osa tööde eest saadawast tasust läks wangide heaks, teine osa sellest tasust läks riigi heaks,

ning kolmas — wangimajade heaks. Ning lõpuks see osa, mis wangimaja heaks oli määratud, jaotati järgmiselt ära: üks osa sellest anti wälja neile wangidele tasuks, kes pidid toimetama koduseid töid wangimajade majapidamises; teine osa läks instrumentide, tööriistade parandamiseks ja teisteks wäikesteks kuludeks tööde juures. Lõpuks see summa, mis peale kulude weel wabaks jäi wangimajade heaks langewast töötasu osast, jagati nende wangiwahide wahel, kes korraldasid neid töid ehk olid wahideks wangide üle nende tööde tegemise ajal. Wene ajutise walitsuse ajal juulikuul 1917 a. muudeti see ära ja määrati, et wangiwahidele ja töökorraldajatele ei tule enam lisatasu määrata, waid et see osa tööde eest maksetawast tasust, mis sennini wangiwahid ja töökorraldajad pidid saama, peab minema riigi heaks. Meie walitsuse poolt oli tõstetud üles küsimus, kas selleks, et wangide töö oleks paremini korraldatud ja selle eest hoolitsetud, et töö rohkem edeneks, ei oleks mitte tarwis uuesti maksma panna endline kord, mille järele wangiwahidele ning töökorraldajatele wangide töötasust antakse lisatasu, nagu see endisel ajal oli. Walitsus oli selle küsimuse peale jaatawa wastuse andnud ja oli Riigikogule ette pannud seaduseelnõu, et tuleks Wene ajutise walitsuse korraldus 1917 aastast ära muuta ja endline kord selles asjas uuesti maksma panna. Selles elnõus oli aga siiski tehtud wäikene muudatus: tasu oli määratud mitte ainult wangiwahidele ja töökorraldajatele, waid ka wangimajade peawalitsuse ametnikkudele. Üldkommissjon ei arwanud selle muudatusega mitte kokku leppida wõiwat, leides, et peawalitsuse ametnikud on samad ametnikud kui kõik teisedki. Nemad otsekohe wangide töö korraldamisest osa ei wõta, mingisugust waewa, mingisugust erakorralist jõukulutamist nemad seal üles ei näita ja sellepärast mingisugust põhjust ei ole neile lisatasu andmiseks. Sellepärast lükkas üldkommissjon selle esimese walitsuse poolt esitatud ettepaneku tagasi, millega Riigikogu ka ühines. Sealjuures aga tähendas üldkommissjon, et põhimõtteliselt tema sellega päri on, et lisatasu wangiwahidele antakse, ning ühines walitsuse arwamisega, et see iga-tahes wõib kaasa aidata wangide töö edukuse tõstmiseks. Peale selle, kui see esimene elnõu Riigikogu poolt tagasi lükati, on nüüd Wabariigi Walitsus esine-

nud uue ettepanekuga, mis muudu täielikult samasugune on, nagu see esimenegi, ainult selle wahega, et nüüd jällegi lisatasu ainuüksi nende wangiwahtide ja wangimajade ametnikkude heaks läheb, kes töid korraldama peawad ja kes wangide järele peawad wahtima sel ajal, kui wangid tööd teewad, kuna aga teised ametnikud, peajasjalikult wangimajade peawalitsuse ametnikud, sellest tasust mitte osa ei saa. Üldkommisjonis oli see eelnõu arutusel ja praegusel korral küsimust arutades langesid hääled üldkommisjonis pooleks. Kuus häält oli selle poolt, et seda eelnõu wastu wõtta ja kuus häält oli selle poolt, et teda tagasi lükata. Need üldkommisjoni liikmed, kes nõus olid seda eelnõu wastu wõtma, põhjendasid oma arwamist peajasjalikult sellega, et tõesti tarwis on wangide töid wõimalikult hästi ja wõimalikult rohkesti ja eduga korraldada, sest wangide töötegemine on väga tähtis mitte ainult finansilisest küljest, waid ta mõjub ka wangide peale hästi nende parandamise mõttes ja sellepärast oli nende üldkommisjoni liigete arwamine see, et tuleksid kõik abinõud tarwitusele wõtta, et wangide tööd edukalt korraldada, ja sellepärast ühinesid need üldkommisjoni liikmed arwamisega, et on tarwilik muuseas töö korraldajatele ja wahtidele lisatasu maksta. Wastasel korral ei ole neil mingisugust huwi isearalikult tööde eest hoolitseda. Seda enam weel, et tööajal wangide üle on raskem walwata, kui siis, kui nad tööd ei tee. Palju töid on wäljaspool wangimaju, kus wahipidamise tingimused raskemad on, sest et põgenemine sealt palju kergem, mille eest aga wangiwahid wastutawad on. Nõnda siis, kui meie tahame wangiwahtide peale panna raskemat koormat, kui meie tahame, et nad tõsiselt püüaksid korraldada wangide töid, siis igatahes on loomulik, et meie neile wõimalikuks teeme selle eest teatawat lisatasu saada. Seda enam, et riik sealjuures mitte ei kannata, sest see summa ei lähe riigikassast, waid sellest rahast, mis tööde eest saadud. Riigikassa ei kannata ka selle läbi mitte, et kõik wangide tööde eest saadud tasu ei lähe riigikassasse, sest kui tööd on paremini korraldatud, siis on ka tasu nende eest palju suurem, mille läbi wangiwahtidele maksetaw lisatasu peaks mitme wõrra kaetud olema. See oli nende üldkommisjoni liigete arwamine, kes olid selle poolt, et ettepanud seadus-

eelnõu wastu wõtta. Teise osa üldkommisjoni liigete arwamine oli, et eelnõu tuleb tagasi lükata 1) sellepärast, et iga ametnik saab nii kui nii palka ja ei ole millegagi põhjendatud, et üksikutele ametnikkudele weel lisatasu antakse, ja 2) sellepärast, et riigikassa seisukord praegusel ajal ei ole kõige parem ja et sellepärast peaksime väga kokkuhoidlikud olema ja mitte lisatasusid määrama. Mina isiklikult ühinesin nende komisjoni liigetega, kes selle poolt olid, et seaduseelnõu wastu wõtta ja lisatasu anda.

Kohtuminister R. Gabrel: Austatud Riigikogu liikmed! Mina omalt poolt toetan ettepanud seaduseelnõu ja palun seda wastu wõtta. Karistuspoliitika seisukohalt on tähtis, et wangid töösse pannakse. Selleks on waja wangide töid organiseerida ja juhtida. Seda organiseerimist ja juhtimist peawad toimetama wangimajade ametnikud, peajasjalikult wangimajade ülemad ja nende abid oma otsekohaste ülesannete walwe ja administratsiooni — kõrwal. Kui nad selle organiseerimise ja juhtimise töö eest eraldi tasu ei saa, siis on arusaadaw, et nad tööde organiseerimisega ja juhtimisega suurt waewa ei hakka nägema, waid püüawad seda asja wõimalikult wähema jõupingutusega ajada, et oma töökoormat mitte suurendada. Mis siamaale nende poolt wangide tööde organiseerimise asjus tehtud, see on tehtud lootuses tulewase tasu peale. Kui see lootus ära wõetakse, siis jääks wangide töö organiseerimine päris soiku, wähe- neks üldine sissetulek wangide töödest ja seega ka riigikassa osa sellest sissetulekust, ja mis tähtsam, jääks kätte saamata wangitööde kõlbline eesmärk — töö parandaw ja terwendaw mõju kurjategijate peale. Sellepärast palun Riigikogu seda seadust l lugemisel wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Üldkommisjoni aruandja, lugupeetud komisjoni esimees härra Jaakson, kandis ette üldjoontes need põhjused, mis olid sellel osal üldkommisjoni liigetest aluseks, kes esitasid ettepaneku seda seaduseelnõu tagasi lükata. Mina wõiksin neid põhjendusi mõne sõnaga täiendada ja peaksin siinjuures ühtlasi wastu waidlema härra aruandjale selles osas, kus ta põhjendas wastupidist esitist seda seaduseelnõu wastu wõtta, sellega, et seda waja oleks

wangide töö edukuse ja sellega üherdu-
ses olewate riigi sissetulekute tõstni-
seks ja teiseks, kus ta tõendas, et selle
läbi riigile otsekohe mingisugust wälja-
minekut ei sünni, sest see raha ei tule
riigikassast, waid tuleb töödest sissetul-
nud summadest. Mis puutub esimesse
wäitesse, nii kui oleks ainukene lootus
wangide tööde suurendamise peale ära-
riippuw sellest, et wangimajade ülematele
ja nende abidele eratasu saaks määratud,
siis see oletus ei wasta tegelikule elule.
Neistsamadest andmetest, mis siin ette
toodi, näeme, et sissetulek wangide tööst
on suurenenud järjekindlalt aast-aastalt,
ilma et sellejuures mingisugust eratasu
ametnikkudele oleks maksetud, kes neid
töid juhatawad. Sellepärast peame meie
otsusele tulema, et see halb arwamine,
mida lugupeetud kohtuminister oma
ametnikkude kohta awaldas, et nad oma
kohuseid korralikult ei saa täita, kui nen-
dele selle jaoks ergutusraha eratasude
näol ei makseta, et see mitte õige ei ole
ja et tegelik elu seda ümber lükkab, seda
näeme sissetulekusummade wõrdlusest,
et 1919 a. wõrdlemisi wähe sisse tuli, ain-
ult 315 tuhat marka, see on ka arusaad-
aw ja seletataw sellega, et rahakurs
teistsugune oli kui praegu. 1920, 1921,
1922 a. sissetulekuid waadeldes näeme, et
1920 a. sissetulek nendest töödest oli
3.286.000.— 1921 a. — 6.707.000.— ja
1922 a. 12.573.000.— Sellest näeme, et
iga aastaga on see summa 100% wõrra
suurenenud, ilma et selle juures mingisugusi
lootusi lisatasu peale oleks olnud.
(K. Kornel (rhw.): Kõik see aeg
lootsid.) Niipalju kui minul teada, wangimajade
inspektor härra Strandman seletas
üldkommisjonis, et mingisugusi lubadusi
ega lootusi ametnikkudele lisatasu peale
ei ole antud, enne kui 1923 aastal. Kuna
1923 a. kawatus tekkis tsaariaegist seadust
restaureerida, siis pidid ametnikud
prohwetid olema, kui meie wõiksime
arwata, et see kawatus tööde peale mõjuda
wõis juba kolm aastat tagasi. Ei saa
põhjendatuks lugeda seda seisukorda, et
meie ametnikud wähemast mitte oma
kohuseid ei täida, kui neile selle eest
iseralikku lisatasu ei määrata. Wangi
töid korraldatakse päewaajal. Neid ei
korraldata mitte ööajal ega ületundidel,
waid kõik tööd korraldatakse ajal, mil
wangimajade ülem ja ülema abid wiibiwad
oma ametikohuste täitmisel. Nemad ei tee
sealjuures mingisugust ületunnitööd, sest

wangisid wõib tööle saata ainult päe-
wal. Et see töö harilikul ajal tehakse,
siis selle eest mingisugust lisatasu maksta
ei saa. Sarnast põhimõtet ei wõi õigeks
tunnistada. Nii siis esimene wäide, et
käesolewa seaduse läbi loodetakse suu-
rendada wangide tööd, see on ümber
lükatud andmetega eelmiste aastate töö-
wiljakuse suurenemise kohta. Teine
wäide, millega püütakse selgeks teha, et
see raha, mis lisatasuks maksetakse, ant-
akse wälja töödest sissetulnud summa-
dest, mitte aga riigikassast, ja seega riigi
sissetulekud ei wähenen, ei ole õige. Kui
seda summat ametnikkudele lisatasuks
wälja ei antaks, siis tuleks see riigikas-
sasse riigi tulude arwele sisse kanda,
mida loomulikult siis teha ei saa, kui neid
summasid ametnikkudele anname ja selge
on, et selle tõttu wähenen riigi sissetulek.
(K. Kornel (rhw.): Ja toob edas-
pidi 100%.) See on ainult Teie prohwetlik
ettekuulutus! Arwesse wõttes wõrd-
lemisi õige rasket majandusliku kriisi
aastat, mida praegu üle elame, ei tohiks
meie tõesti mitte raha lahtise käega
wälja loopida seal, kus seda mitte tarwis
ei ole. Et meie pahempoolsed, seda ette
toome, see on ebaloomulik seisukoht, sest
mitte meie, opositsiooni, ülesanne ei ole
riigi eelarwe tasakaalu eest hoolitseda,
seda peaksid tegema need parempoolsed,
kes wäga armastawad kokkuhoidmisest
rääkida, ka seal, kus selleks mingisugust
tarwidust ei ole. Kui teie käesolewa sea-
duse wastu wõtate, siis wõib õigusega
öelda, et teie ainult sõnu teete kokkuhoid-
misest, aga tegudes seda kunagi üles ei
näita.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): (Chr.
Kaarna (töer.): Mis kommunist
teab, ega ta tööd ei tee!) Kogu
Eesti walitsuse kestwuse ajal on eriti
abinõusid tarwitatud, mis kodanlus töö-
rahwa wastu on sihtinud. Eesti riigis on
wiimase wiie aasta jooksul sunnitööle
mõistetud töörahwast rohkem, kui teie
wälja rehkendada wõiksite. See seadus-
eelnõu, wangide tööle sundimiseelnõu, et
opmannidele... (L. Johanson (sd.):
Oma sihi poolest on see sea-
duseelnõu kõlwatu.) See on
täiesti õige, opmannid, kes seisawad sun-
nitöölise kannul, kes ise on sunnitööl ol-
nud, see teab Wene tsaari ajast, kuidas
seal wange pekseti ja taga kiusati. (J.
Laidoner (põl.): Kust Teie seda

teate?) Mina ei ole kahjuks seal veel mitte olnud, aga ma olen nende inimeste käest kuulnud, kes seal olnud. Selle asemele, et neile kõlwa tuule, kes niisuguse ameti peale on läinud, palka maksta, nii et ta läbi saab, tahetakse selle seadusega neile ära elamiseks lisatasu saamist võimaldada teiste werisekspeksetud liha arwel. Wene tsariwalitsuse ajal oli arusaadaw, et see seadus maksmas oli, kuid Wene ajutine walitsus leidis võimaliku olewat seda seadust muuta. Nüüd tahab Eesti walitsus selle abil oma kodanlist demokraatiat püsti upitada. Meie rühm hääletab selle seaduse wastu. (Saalis naer ja müra.)

Juhataja L. Raudkepp: (Helistab) Palun rahu! Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Eelkõneleja härra Jõeäär tähendas selle peale, et tema arwates selle seaduseelnõu wastuwõtmise läbi meie riigikassa sissetulekud väheneksid, kuid minu arusaamise järele ei ole härra Jõeäär seda mitte näidanud, et riigi sissetulekud niisugusel korral väheneksid, kui meie selle seaduseelnõu wastu wõtame. Minu arwates on lugu ümberpööratud: wangide tööstus wõib riigi sissetulekuid ainult suurendada, kui üks osa tööde tasust wangiwahtidele läheb ja seeläbi tööd paremini korraldatakse. Wõib olla, et see summa, mis riigikassa saab, uue korra juures suurem on kui praeguse korra juures, sest tööd wõib teha niipalju rohkem. Härra-Jõeäär arwas, et wangide töö on juba ilma selle tagi kaswanud, kuid ma pean tähendama, et see kaswamine wõib olla veel suurem, kui tööd on paremini korraldatud. Kui meie riik oma tegewust algas ja hakkas wangimaju korraldama, siis ei olnud wangimajade juures töökodasid olemas,

need tulid uuesti sisse seada ja arusaadaw, et töö ei wõinud siis mitte nii korraldatud olla kui praegu. Teiseks peame arwesse wõtma hinnatõusu. Sel ajal oli meie margakurs teine kui praegu ja selle läbi ka tööhinnad teised. Loomulik, et praeguste hindade juures üldine summa suurem on, kuid see ei tähenda veel mitte, et töö niiwõrd kaswanud on. Kuigi ta on kaswanud endisega wõrreldes, siis on see arusaadaw, sest töökodad on paremad, ja see ei tähenda veel mitte, et lisatasu maksmise juures nendele, kes töid juhtima ja korraldama peawad, tööd veel rohkem ei oleks edenenu. Waid ümberpööratud, kui oleks ergutusraha antud neile ametnikkudele, siis oleks töökaswamine veel palju suurem olnud. Ametnikkudel tuleb palju rohkem tööd teha ja on ka nende wastutus suurem. Selle peale juhtisin juba alguses tähelepanu ja selle wastu ei ole ka härra Jõeäär midagi ette toonud. Mina leian, et kui wastutus suurem ja ka töörohkus suurem, siis peaks lisatasu määratud saama, ning toetan üldkommissjoni ettepanekut seda seaduseelnõu wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Üldkommissjoni poolt on tehtud kaks ettepanekut: üks jaataw — seadus wastu wõtta, teine eitaw — Wabariigi Walitsuse ettepanek tagasi lükata. Hääletamisele tuleb jaataw ettepanek ja tema wastuwõtmisest wõi tagasilükkamisest ripub ära selle küsimuse otsustamine.

(Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on seadus Ilugemisel wastu wõetud.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp.**

Sekretäär **T. Kalbus.**